

PROCESSOS INQUISITORIALS PER CRIM D'HERETGIA I UNA APEL·LACIÓ PER MALTRACTAMENT I PARCIALITAT PER PART DE L'INQUISIDOR (1440). DOCUMENTS DELS PROTOCOLS NOTARIALS

○ JOSEP HERNANDO I DELGADO
UNIVERSITAT DE BARCELONA

La documentació notarial i els processos del Sant Ofici de la Inquisició

Ja no és una novetat l'afirmació que la Història Medieval, la Història Moderna i la Història Contemporània cerquen la seva informació cada vegada més als arxius notarians, estenent aquesta recerca als camps més diversos: econòmic i financer, social, artístic, espiritual, cultural, etc., fent ús dels mètodes de la sociologia i de la història quantitativa.¹ És per això que ningú ja no dubta que els fons dels protocols notarians han superat el caràcter de font secundària i s'han convertit en material de primera línia, en un nou caràcter de la història, com ha dit algú, que pretén ser total i en què excel·leixen els aspectes socioeconòmics, artístics, culturals i de la vida quotidiana de les col·lectivitats.² La documentació notarial, doncs, reflexa

1. Són diversos els treballs basats en documentació notarial, l'objectiu dels quals és un intent de tipificació d'aquesta documentació. Sobre documentació notarial aragonesa, en especial per al medi rural, vegeu F. J. GARCÍA MARCO, «Tipología documental e investigación histórica: Las actas notariales como reflejo de la evolución de la sociedad aragonesa en la Edad Media», *Aragón en la Edad Media*, IX (1991), p. 31-53. Vegeu, tanmateix, per a un medi socialment més complex, un intent de classificació tipològica: L. PAGAROLAS I SABATÉ, «Els Arxius de Protocols, font per a la Història Moderna», *Manuscrits*, 8 (I, 1990), p. 285-323, treball actualitzat pel mateix autor a l'article «Tipología documental y posibilidades de aprovechamiento histórico de los libros notariales catalanes», a *Perspectivas actuales sobre las fuentes notariales de la Edad Media*, Zaragoza: Universidad, 2004, p. 47-82. Pel que fa a això, són de gran interès les consideracions fetes per A. EIRAS ROEL, «La Metodología de la investigación histórica sobre documentación notarial: para un estado de la cuestión. Introducción general», a *Actas del II Coloquio de Metodología Histórica: La Documentación Notarial y la Historia*, Santiago de Compostela: Universidad, 1984, v. I, p. 13-30.

2. I això gràcies a la utilització en massa dels grans fons documentals existents, sistema de treball que s'ha fet necessari. D'aquí que permeti la quantificació i la seriació de les dades, amb les possibles comparacions d'espai i temps, i implica el tractament estadístic, amb la pràctica de diferents mètodes de sondeig. Vegeu el nostre J. HERNANDO, *Els esclaus islàmics a Barcelona: blancs, negres, llors i turcs. De l'esclavitud a la llibertat (segle XIV)*, Barcelona: CSIC, 2003. La utilització massiva de la documentació notarial de l'Arxiu Histò-

teix millor que qualsevol altra la «vida» de l'època estudiada i, malgrat la seva complexitat, proporciona material per a qualsevol aspecte històric.³

Si tenim en compte que la presència del notari era indispensable en el cas dels processos i també en aquells que generà l'actuació del Sant Ofici de la Inquisició⁴ (*Sanctum Officium Inquisitionis Haereticae Pravitatis*),⁵ no és gens estrany, doncs, el fet de l'existència de documentació relacionada amb la Inquisició que hom pot trobar als protocols notariais: actes dels processos

ric de Protocols de Barcelona ens ha permès exposar del col·lectiu islàmic de Barcelona aspectes com ara la demografia, tot el referent al tràfic d'esclaus, l'estat físic dels esclaus, la integració dels esclaus mitjançant el treball, la conversió al Cristianisme, l'accés a la llibertat, la integració social, etc. Vegeu també C. VELA i AULESA, *Especiers i candelers a Barcelona a la Baixa Edat Mitjana. Testaments, família i sociabilitat. 1300-1525* (tesi doctoral inèdita llegida a la Universitat de Barcelona, Departament d'Història Medieval, sota la direcció de la Dra. Maria Teresa Ferrer i Mallol i la tutoria del Dr. Prim Bertran Roigé), Universitat de Barcelona, 2005. L'objecte de la tesi és l'estudi de dos col·lectius socioprofessionals, els especiers i els candelers de cera, en dos aspectes concrets: la seva organització familiar i la seva sociabilitat. Aquest objectiu és assolit a través dels seus testaments. Hom obté així la dissecció de les relacions familiars i socials dels candelers i els especiers i de llurs famílies. Metodològicament, la investigació es desenvolupa en tres grans apartats: l'estudi diplomàtic dels testaments, l'entorn jurídic que reflecteixen els testaments i la situació personal, vital, professional i social del testador. La tesi comprèn diversos apèndixs que responen a sengles tipologies documentals: registres dels documents que formen la base de la tesi, 893 fitxes biobibliogràfiques, i 70 taules, dues gràfiques i un mapa de la ciutat de Barcelona. Un complement indispensable per comprendre l'abast de l'estudi i el buidat exhaustiu d'una documentació especialment rica per a una tesi com aquesta.

3. Congressos, col·loquis, seminaris demostren la importància de la documentació notarial per a la Història. Vegeu *Actas de las Primeras Jornadas de Metodología Aplicada de las Ciencias Históricas*, Santiago de Compostela: Universidad, 1975, 5 v.; *Actas del II Coloquio de Metodología Histórica Aplicada. La documentación Notarial y la Historia*, Santiago de Compostela: Universidad, 1984, 2 v.; *Actes notariés. Les Sources de l'histoire sociale, XVIe-XIX, siècles*, Strasbourg: Librairie Istra, 1979; *Historia y documentación notarial. El Madrid del Siglo de Oro*, ponencias de las Jornadas celebradas en Madrid, 2-4 de julio de 1992 (A. EIRAS ROEL, dir.), Madrid: Ed. Colegio Notarial, Consejo General del Notariado, 1992; *Problèmes et méthodes d'analyse historique de l'activité notariale (XVe-XIXe. siècles)*, Actes du Colloque de Toulouse (15-16 septembre 1990), Toulouse: Presses Universitaires du Mirail, 1991. A més a més, molts són els historiadors que han fet veure aquesta importància, per exemple: P. Brezzi i E. Lee, A. Eiras Roel, J. L. Laffont, M. A. Motis Dolader, L. Pagarolas i Sabaté, A. Riera Melis, etc.

4. Vegeu a l'Apèndix Documental el document núm. 1. D'ara endavant la paraula document l'escriurem doc.

5. "*Habeat ergo notarios publicos Episcoporum, locorum vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorum, in quibus officium est sibi commissum, qui processus conficiant et alia quae ad negotia fidei pertinent, exequantur*", N. EIMERIC, *Directorium inqui-*

contra acusats d'heretgia, actes de les apel·lacions presentades pels acusats, nomenaments de procuradors per part dels acusats. Documentació, d'altra banda, que no ha cridat, fins ara, l'atenció dels historiadors. Doncs bé, Bartomeu Costa (major), notari públic de la ciutat de Barcelona, actuant entre els anys 1438 i 1498, fou un dels notaris del tribunal del Sant Ofici de la Inquisició durant diversos anys a la ciutat de Barcelona. És per això que els instruments notariais dels seus protocols que fan referència a processos inquisitorials per acusacions d'heretgia són nombrosos. Presentem ara alguns d'aquests instruments que fan referència a dos processos. Un és l'acta notarial del procés contra Pere Marc, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, acusat de crim d'heretgia per haver realitzat actes de latria als dimonis, actes exclusius per al culte de Déu. Aquesta acta notarial conté els fets esdevinguts en haver estat acusat de nigromància: el procés s'inicia el dia 29 de gener de 1440 i finalitza el dia 15 d'octubre de 1440, data en què es publica la sentència absoluta. Els altres contenen, a més d'una part de les declaracions de diversos testimonis en la fase del procés «en ofensa» contra Agnès, muller de Berenguer Modoy, corredor d'orella i ciutadà de Barcelona, acusada també de crim d'heretgia per blasfema, per fer malefícis i actes de bruxeria, l'acta notarial de les diverses actuacions seguides en les apel·lacions fetes per la dita Agnès en el dit procés i el nomenament en forma pública d'un procurador per a poder dur a terme l'apel·lació davant la instància superior. Com veurem, el motiu de l'apel·lació era haver estat maltractada no observant el que manava la llei i era pràctica obligada pels inquisidors en el cas que l'imputat fos una dona i, més encara, si aquesta estava prenyada, com era el cas de l'acusada Agnès, a més a més d'altres raons de caire sobretot processal, com veurem, com és la parcialitat de l'Inquisidor. En un i altre procés actuà el mateix Inquisidor, més ben dit, el mateix lloctinent o comissari de l'Inquisidor General designat per Autoritat Apostòlica per als territoris de la Corona d'Aragó, amb jurisdicció per a Barcelona i la seva diòcesi, Amand des Vall. Com veurem, la seva actuació envers els imputats fou d'una duresa, potser, excessiva.

Si la història de les heretgies medievals està avui relativament ben estudiada pels investigadors, ens cal una major atenció a la praxi del procediment inquisitorial i, per tant, cal un major interès per la història de la Inquisició, com a institució, en les seves relacions amb la societat, la qual rebutjava una i altra vegada aquesta institució per representar una forma de control

sitorum, Romae, 1585, p. 592-93. Aquesta obra de Nicolau Eimeric la citarem amb *Directorium inquistorum* i la pàgina o pàgines.

ideològic.⁶ D'aquí l'interès també, com veurem, de l'estudi i la publicació de documentació que conté, per exemple, un procés de la Inquisició contra un acusat d'un crim d'heretgia en què els testimonis citats a declarar en la fase «en ofensa» contra el delat, malgrat les proves «físiques» que semblen condemnar l'acusat, es decanten majoritàriament a favor d'aquest, marginant tota mena de prevenció sobre una institució com la Inquisició, que podia imputar un testimoni favorable a l'acusat pel fet de l'encobriment.

El Sant Tribunal de la Inquisició del segle XV a Catalunya era el resultat d'un desenvolupament d'esdeveniments que té el seu inici al final del segle XII. Quines característiques tenia? Com estava constituït? Quines eren les seves competències? ¿Era un tribunal exclusivament eclesiàstic? I en aquest cas, quin era el paper de la jurisdicció episcopal i, per això, del tribunal eclesiàstic episcopal? D'altra banda, com funcionava? Quines eren les fases processals? ¿Tenia garanties jurídiques l'imputat? Quin era el pes de les proves en el resultat del procés, és a dir, en la sentència? La documentació processal de la Inquisició, documentació que és també notarial, conté moltes de les respostes.

La Inquisició a Catalunya⁷ i els processos inquisitorials

Hom considera que el primer acte ben documentat de la Inquisició a

6. Vegeu, sobre això, el cas de Nicolau Eimeric com a Inquisidor General a la Corona d'Aragó i el rebuig dirigit contra la seva persona i la seva actuació inquisitorial tant en camp teòric o de les idees com en el pràctic o social. Cf. J. DE PUIG I OLIVER, «El procés dels lul·listes valencians contra Nicolau Eimeric en el marc del Cisma d'Occident», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 56 (julio-diciembre 1986), p. 319-463; del mateix autor «Nicolás Eymeric, un inquisidor discutido», a *Praedicatores Inquisitores, I The Dominicans and the Mediaeval Inquisition*, *Actes of the 1st International Seminar on the Dominicans and the Inquisition, Rome, 23-25 February, 2002*, Roma: Istituto Storico Dominicano, 2004, p. 545-593. N'és un altre exemple la pretensió del mateix Nicolau Eimeric d'estendre la jurisdicció de l'Inquisidor sobre els infidels, més en concret contra els jueus, quan obren contra la fe cristiana. Cf. J. PERARNAU, «El *Tractatus brevis super iurisdictione inquisitorum contra infideles fidei catholicam agitantes* de Nicolau Eimeric. Edició i estudi del text», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 1 (1982), p. 72-126. El carmelita Felip Ribot impugnà aquesta pretensió. Cf. J. DE PUIG I OLIVER, «El *Tractatus de haeresi et de infidelium incredulitate et de horum crimine iudice* de Felip Ribot, O. Carm. Edició i estudi», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 1 (1982), p. 127-190.

7. La bibliografia sobre la Inquisició medieval és molt abundosa. Ens limitarem aquí a una breu relació d'aquelles obres significatives per al nostre propòsit, que no és altre que

Catalunya⁸ és la constitució d'Alfons I de l'any 1194, publicada a Lleida, contra els anomenats heretges valdesos, que des de les zones meridionals de França atemptaven contra la unitat religiosa dels seus dominis. Anava

circumscriure'ns a la implantació de la Inquisició a Catalunya. Per a fonts: J. D. MANSI, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Graz - Austria, 1961, t. 21, 22 i 23, que citarem amb MANSI; *Constitucions de Catalunya*, edició facsímil de l'incunable de 1495, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1988; J. D. COSTA BORRÁS (ed.), *Collectio novissima constitutionum provincialium Tarraconensium*, Barcelona, 1866, que citarem amb *Const. Tarrac.*; N. EIMERIC, *Directorium inquisitorum*, Romae, 1585, que ja hem dit que citarem amb *Directorium inquisitorum*. Per a bibliografia sobre la Inquisició: C. DOUAIS, *L'inquisition: ses origines, sa procédure*, Paris, 1906; J. GUIRAUD, *Histoire de l'Inquisition au Moyen Age*, v. I-II, Paris, 1935-1938; C. DELLA VENERIA, *L'Inquisizione medioevale ed il processo inquisitorio*, Milano, 1939; B. HAMILTON, *The medieval Inquisition*, New York, 1981; A. C. SHANNON, *The medieval Inquisition*, Washington, 1983; R. AUBERT, "Inquisition", a *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie ecclésiastique*, v. 25, Paris, 1995, cols. 1294-1296; J. B. GIVEN, *Inquisition and medieval Society: Power, Discipline and Resistance in Languedoc*, Ithaca - London, 1997; G. G. MERLO, "Le origini dell'inquisizione medioevale", a A. BORROMEO (cur.), *L'inquisizione. Atti del Simposio internazionale* (Città del Vaticano, 29-31 ottobre 1998), Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 2003, p. 25-39. A. Dondaine fou un gran estudiós del binomi heretgia-inquisició. Els seus treballs, publicats en gran part a *Archivum Fratrum Praedicatorum*, han estat reunits a A. DONDAINE, *Les hérésies et l'Inquisition, XIIe-XIIIe siècles. Documents et études* (a cura de Y. DOSSAT), Aldershot, 1990 (Variorum Collected Studies Series). Per a repertoris bibliogràfics sobre la Inquisició medieval i l'heretgia: G. GONNET, "Bibliographical appendix. Recent european historiography on the medieval Inquisition", a G. HENNINGSEN, J. TEDESCHI, C. AMIEL (ed.), *The Inquisition in early modern Europe. Studies on Sources and Methods*, Dekalb, 1986, p. 199-223; L. ALBARET, "L'Inquisition et les hérésies dans le Midi de la France au Moyen Âge: essai de bilan historiographique", *Heresis*, 36-37 (2002), p. 145-159; D. SOLVI, "La parola all'accusa. L'inquisitore nei risultati della recente storiografia", *Studi Medievali*, XXXIX (1998), p. 367-395. Sobre heterodòxia i la Inquisició catalana a l'Edat Mitjana: E. FORT I COGUL, *Catalunya i la Inquisició. Assaig d'un coneixement desapassionat de la institució*, Barcelona, 1973; F. CARRERAS CANDI, «La inquisició barcelonina substituïda per la castellana (1146-1487)», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1909-1910, p. 130-177; B. BENNASSAR et alii, *La Inquisition Espagnole, XVe-XIXe siècle*, Paris, 1979; J. PÉREZ VILLANUEVA, *La Inquisició. Nueva visión, nuevos horizontes*, Madrid, 1980; B. LLORCA, *La Inquisició en España*, Barcelona, s/a; J. A. LLORENTE, *Historia crítica de la Inquisició en España*, 2 v., Barcelona, 1880; B. NETANYAHU, *Los orígenes de la Inquisición en la España del siglo XV*, Barcelona, 1999; M. MENÉNDEZ Y PELAYO, *Historia de los heterodoxos españoles*, v. III, p. 358 i s.; J. M. POU Y MARTÍ, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)*, Vic, 1930; J. VENTURA I SUBIRATS, *Els heretges catalans*, Barcelona, 1963.

8. Fins al segle XII no pensaren les autoritats eclesiàstiques que l'heretgia havia de ser reprimida amb la força. És precisament amb l'aparició del catarisme, vers 1140-1150,

dirigida a totes les autoritats eclesiàstiques i civils i als pobles sota la seva autoritat. En ella s'especificava que fossin perseguits i castigats els heretges anomenats valdesos, també coneguts com a Pobres de Lió, i també tots els altres heretges, declarats enemics públics de Crist i dels seus regnes, i que fossin comminats a anar-se'n de les terres dels seus regnes. Tots aquells que els ajudessin eren amenaçats amb la indignació de Déu i la reial, amb la pèrdua dels seus béns i amb el càstig que era aplicat als convictees del crim de lesa majestat. Entre d'altres disposicions, donava seguretat a aquells

quan hom prengué consciència del perill herètic. A partir d'aquest moment, els canonistes i els concilis començaren a elaborar un cos de doctrina i legislació sobre la repressió. Els canonistes, en assimilar l'heretgia a la infidelitat i al sacrilegi, consideraren que havia de ser penalitzada amb les penes espirituals de l'Església i també amb les sancions temporals, que havien d'aplicar les autoritats seculars a petició de l'Església, les quals podien arribar fins a la mort i la guerra santa contra els recalcitrants. Als concilis de Reims (1148), presidit per Eugeni III (MANSI, t. 21, col. 718), i de Montpeller (1162) i de Tours (1163), presidits per Alexandre III (MANSI, t. 21, col. 1.160, 1.177-78), els heretges foren excomunicats, es prohibí l'intercanvi i el comerç amb ells, es demanà als reis que no els donessin asil, els capturessin i els privessin de llurs béns. Als concilis III del Laterà, l'any 1179, i de Verona, l'any 1184, hom estengué les mesures anteriors a tota l'Església, alhora que es concedien indulgències als qui prenguessin les armes contra els heretges, en igualtat amb els croats de Terra Santa (MANSI, t. 22, col. 231-33, 494-95). Tot aquest sistema doctrinal i disciplinari patia de greus mancances. No es coneixien bé les noves heretgies, res no havia estat dit sobre el procediment a seguir en els processos. Endemés, els freqüents escrúpols de consciència impedièn a moltes autoritats eclesiàstiques prendre una actitud que anés més enllà de les meres penes espirituals. Un pas vertaderament important fou donat pel papa Luci III en promulgar, l'any 1184, la constitució *Ad abolendam* (MANSI, t. 22, col. 476-478; *Directorium inquisitorum*, p. 101). Amb aquesta decretal, la legislació antiherètica adquirí precisió i rigor. Després d'anatematitzar, entre d'altres, els càtars, els pobres de Lió i els arnaldistes, els deixava a l'arbitri de la potestat secular perquè els castigues amb la pena corresponent: confiscació dels béns, demolició de les cases, desterrament, però no la mort. Un punt important fou el referit a la perquisició: arquebisbes i bisbes havien de visitar les parròquies sospitoses una o dues vegades cada any i hi havien de triar tres o més testimonis de bona consciència, els quals, sota jurament, havien de denunciar els heretges clandestins. Els acusats eren jutjats per un tribunal eclesiàstic que imposava només sancions espirituals; aquells qui rebutjaven retractar-se'n, eren lliurats al braç secular. No es pot afirmar que aquesta fos la carta constitutiva de la Inquisició medieval. Manava, ben cert, cercar, indagar, esbrinar si hi havia heretges, perquè fossin castigats, i això d'una manera organitzada i sistemàtica. Però no instituí cap nou tribunal. Com a màxim, el que pot dir-se és que organitzà i perfeccionà la *Inquisició episcopal*, ja existent des de temps antic, perquè sempre fou el bisbe, a la seva diòcesi, el jutge ordinarí en matèria d'heretgia.

que maltractessin els heretges, que no serien castigats, més aviat serien mereixedors de l'acceptació reial.⁹

Pere I el Catòlic, en una constitució publicada a Girona, l'any 1198, ampliava, si això és possible, les mesures contra els valdesos amb la confiscació de béns i penes pecuniàries contra aquells que no col·laboressin amb aquestes mesures. Aquesta constitució havia de ser llegida en totes les esglésies dels regnes dels seus dominis cada diumenge i havia de ser observada per tothom.¹⁰ Es tracta d'un important document, perquè posava les bases del que seria la institució d'un tribunal i una jurisdicció especial.

En la segona dècada del segle XIII,¹¹ la Inquisició féu un gran pas endavant per a la seva institucionalització a Catalunya, arran d'una constitució

9. «*Quoniam Deus [...] Quapropter precedentium nostrorum imitatores, qui hereticos a conspectu Dei et catholicorum omnium abiectos, ubique damnandos atque persequendos censuerunt, Valdenses videlicet, sive Inzabbatatos, qui et alio nomine se vocant Pauperes de Lugduno, et omnes alios hereticos, quorum non est numerus, a sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno nostro et potestativo, tanquam inimicos crucis Christi, christianeque religionis violatores, et nostros etiam et regni publicos hostes, exire ac fugere precipimus [...] Si quis igitur [...] in domibus suis recipere vel eorum funestam predicationem aliquo loco audire, vel eis cibum vel aliud aliquod beneficium largiri presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et nostram se noverit incurrisse, bonisque suis absque appellationis remedio confiscandis, se tanquam reum criminis lese maiestatis puniendum [...] omne malum, dedecus et gravamen quod eis, preter solummodo lesionem mortis aut membrorum detractionem intulerit, gratum et acceptum erit in oculis nostris et nullam inde penam pertimescat quoquomodo incurrere, sed magis ac magis gratiam nostram se noverit promereri*», J. MARQUÈS CASANOVA, «Alfonso II el Casto y la Seo de Girona», a *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, v. II («Comunicaciones»), Barcelona, 1962, p. 218-219. Nicolau Eimeric, en veure la importància d'aquesta constitució, la inclogué en el seu *Directorium inquisitorium*, p. 298.

10. «*Hoc autem nostrum edictum et perpetuam constitutionem per omnes civitates, castella et villas regni nostri et dominationes ac per omnes terras potestati seu iurisdictioni nostrae subiectas omnibus dominicis diebus per omnes parrochiales Ecclesias recitari iubemus et ab Episcopis ceterisque Ecclesiarum rectoribus atque Vicariis, Baiulis, Iustitiis, Merinis et omnibus populis inviolabiliter observari et praedictam poenam transgressoribus inferendam irrevocabiler mandamus*», P. MARCA, *Marca Hispanica sive Limes Hispanicus*, Parisiis, 1688, doc. 487, col. 1.384-1.385. Aquesta obra la citarem amb *Marca Hispanica*.

11. Al començament del segle XIII es generalitzaren els moviments de repressió de les heretgies. Innocenci III, l'any 1203, proclamà la croada contra els càtars. S'establiren tribunals i organismes inquisitorials. El concili del Laterà de l'any 1215 decretà generals les disposicions de la Inquisició per a la repressió de l'heretgia (MANSI, *VIII De inquisitionibus*, t. 22, col. 994-995). Aquesta disposició conciliar havia de reforçar els organismes d'aquella repressió.

de pau i treva de Jaume I, publicada l'any 1225. En aquesta constitució s'establia la prohibició que els heretges entressin als territoris dels seus dominis.¹² En una altra constitució, aquesta de l'any 1228, es decretava que, en haver estat degudament examinats els heretges, els bisbes havien de pronunciar sentència canònica,¹³ i pertanyia a la justícia del braç secular el seu compliment aplicant la legislació vigent. La Inquisició anava prenent forma.

Tanmateix, s'atribueix a la butlla *Declinante iam mundi vespere ad occasum*, de Gregori IX,¹⁴ publicada a la ciutat de Spoleto l'any 1232 i dirigida a l'arquebisbe de Tarragona i metropolità de Catalunya, la institució formal d'un tribunal de la fe a Catalunya sota la competència exclusiva del poder eclesiàstic, és a dir, dels bisbes, amb el concurs del braç secu-

12. «XXII. *Ab hac pace excludimus omnes haereticos et fautores et receptatores eorum et reptaros qui se de basia noluerint scondiere secundum usaticos Barchinonenses et manifestos*», *Marca Hispanica*, doc. 502, col. 1.408.

13. «XIX. *Ab autem pace excludimus haereticos manifestos et eorum credentes, fautores atque defensores, fures et latrones et eorum receptatores, et publice excommunicatos, nisi voluerint se emendare ad mandatum Episcopi, statuantes insuper firmiterque mandamus ut nullus eos defendat, immo manifestet eos et omnibus modis deviter*», *Marca Hispanica*, doc. 506, col. 1.414.

14. El creador de la Inquisició medieval fou, de fet, Gregori IX (papa, 1227-1241), després d'un període caracteritzat per les contradiccions d'Innocenci III (papa, 1198-1220) amb iniciatives que anaven des de les purament pastorals fins a altres en què la repressió s'aplicava amb un rigor desconegut fins llavors, per exemple amb la decretal *Vergentis in senium*, de l'any 1199, que defineix jurídicament l'heretgia com un crim de lesa majestat divina en el quadre del dret romà, decretal que reproduïx Nicolau Eimeric dins el *Directorium inquisitorum* (p. 102); també, després d'un període en què les legislacions civil i eclesiàstica es perfeccionaren. Així, entre 1231 i 1233, Gregori IX prengué tot un seguit de mesures de les quals sortí la Inquisició en el seu sentit estricte. La novetat consistí en la institució d'un «tribunal» especial o extraordinari, és a dir, en la creació d'una jurisdicció d'excepció, confiada als jutges delegats per la Santa Seu, els inquisidors. La Inquisició així definida aparegué l'any 1231 a Alemanya, l'any 1232 a la Corona d'Aragó, l'any 1233 a França, i fou confiada, per la seva preparació intel·lectual, a l'orde de Sant Domènec. Vegeu la constitució *Ille humani generis*, dins MANSI, t. 23, p. 73-74. Vegeu també L. PAOLINI, «Papato, inquisizione, frati», a *Il papato duecentesco e gli ordini mendicanti*, Spoleto - Assisi, 1998, p. 187; L. ALBARET, «Les frères Prêcheurs et l'Inquisition», a *L'ordre des Prêcheurs et son histoire dans la France méridionale*, Toulouse, 2001 (Cahiers de Fanjeaux; 36), p. 319-341. Vegeu sobretot *Praedicatores Inquisitores - I The Dominicans and the Mediaeval Inquisition, Actes of the 1st International Seminar on the Dominicans and the Inquisition, Rome, 23-25 february 2002*, Roma: Istituto Storico Dominicano, 2004, que citarem amb *Praedicatores Inquisitores*.

lar en casos determinats. En aquesta butlla, hom manava a l'arquebisbe de Tarragona i metropolità de Catalunya que es procedís contra els heretges, llurs protectors i llurs encobridors, ja fos per ell mateix, el metropolità, o bé pels frares de l'orde dels Predicadors, o bé per altres; que es practiqués una diligent indagació o «*inquisitio*» sobre els heretges i que, en haver estat trobats culpables, davant llur refús a convertir-se sincerament i obeir els manaments de l'Eglésia sense cap mena de restricció, es procedís contra ells segons deien els estatuts formulats ja contra els heretges.¹⁵

Per recomanació de Ramon de Penyaforat a l'assemblea eclesiàstica reunita a Tarragona, el dia 7 de febrer de l'any 1234, la butlla pontifícia tingué un complement important. Fruit d'aquesta assemblea és una constitució en la qual s'establia que cap persona laica pretengués discutir sobre la fe catòlica, ja de forma privada, ja públicament; que ningú posseís llibres de la Bíblia, tant de l'Antic Testament com del Nou Testament, en llengua vulgar; que no es concedís cap càrrec públic a algú que hagués estat infamat o fos sospitós d'heretgia; que les cases que allotgessin heretges fossin destruïdes en el cas de ser alous i, en els altres casos, que fossin tornades al seu senyor; que tan sols podien dictar penes els bisbes o llurs delegats; que els qui amparaven els heretges perdessin llurs béns i, a més a més, haguessin de ser lliurats a l'autoritat reial per rebre el corresponent càstig corporal; que els oficials seculars que no volien fer complir aquestes disposicions, haguessin de ser destituïts; que hom enviés als llocs sospitosos d'heretgia un clergue assistit per dos o tres laics per dur a terme una inquisició.¹⁶

El bisbe és encara la màxima autoritat. Però a la butlla de l'any 1232 s'encomanaven les tasques inquisitorials als frares mendicants de l'orde dels Predicadors, agents en nom de la Seu Apostòlica. D'aquí que, a poc a

15. J. ICART, *Arxiepiscopologi de la Santa Església Metropolitana i Primada de Tarragona*, Tarragona, 1951, p. 137-138.

16. "Item, statuitur ne aliquis libros Veteris et Novi Testamenti in Romano habeat [...] Item, statuimus ne aliquis infamatus de haeresi [...] ad baiuliam [...] admittatur. Item, [...] statuimus ut domos recipientium haereticos scienter, si alodia fuerint, destruantur [...] Item, statuimus ut in locis suspectis de haeresi, in quibus episcopus viderit expedire, unus sacerdos vel clericus ab episcopo, et duo vel tres a nobis laici vel nostro vicario vel baiulo eligantur, qui haereticos vel credentes et receptores eorum in suis parochiis perquirere teneantur, omnia loca quantumcumque secreta intrandi, vel perscrutandi, cuiuscumque domini vel privilegii habeantur, nulla eis licentia denegata [...]", MANSI, t. 23, col. 329-332.

poc, els inquisidors s'anessint situant en un primer pla.¹⁷ Tanmateix, com pot observar-se en els processos d'Inquisició, el bisbe no restà pas marginat, perquè, en haver estat portada a terme l'acció indagatòria o inquisitorial o instructòria, intervenia l'autoritat del bisbe designant un «cojutge».

El desplegament inquisitorial era ja un fet a Catalunya.¹⁸ Però l'any 1242 té lloc el tercer concili de Tarragona. En ell, estigué present Ramon de Penyafort.¹⁹ Assistiren personalment alguns dels bisbes sufraganis de Tarragona, altres enviaren llurs procuradors. Fou sols una assemblea eclesiàstica que comprenia tots els territoris de la Corona d'Aragó. En aquesta assemblea es tractà de regularitzar les penitències i les fórmules d'abjuració dels heretges. El concili començà establint la distinció entre heretges, sospitosos, ocultadors, fautors, defensors i relapses.²⁰ Tots aquests estaven sub-

17. Vegeu la interessant exposició de l'estat de la qüestió del binomi dominics-Inquisició a G. G. MERLO, «Predicatori e Inquisitori. Per l'avvio di una riflessione», a *Praedicatorios Inquisitores*, p. 13-31.

18. No hem d'oblidar, entretant, dues noves intervencions del pontífex. El dia 30 d'abril de 1235, Gregori IX es dirigeix al nou arquebisbe de Tarragona donant-li instruccions per a la interpretació de la butlla de 1232 i li envia un reglament de la Inquisició redactat per Ramon de Penyafort. Dos anys més tard, Gregori IX envia al prelat un altre document en què es renova el contingut de la seva butlla de l'any 1232.

19. Sobre la participació de sant Ramon de Penyafort en la formació de la institució de la Inquisició i la seva autoria d'un manual o *Directorium* per a ús dels inquisidors, en què es definia el concepte jurídic d'error herètic, eren classificades les diverses categories de culpables i graduava les diverses penes corresponents a cada classe de delictes, posava llum en casos dubtosos, indicava la manera de procedir contra els heretges, redactava les diferents fórmules de sentència i abjuració segons els diversos delictes, vegeu F. VALLS TABERNER, «San Ramón de Penyafort», a *Literatura jurídica*, Barcelona, 1986, cap. 11 («San Ramón y los comienzos de la Inquisición»), p. 111-117.

20. «*In primis quaeritur qui dicantur haeretici, qui suspecti, qui credentes, qui fautores, qui receptatores, qui defensores, et qui relapsi: cum ista genera hominum in canone explicentur. Et videtur quod Haeretici sunt qui in suo errore perdurant, sicut sunt inzabbatati, qui dicunt in aliquo casu non esse iurandum, et potestatibus ecclesiasticis vel saecularibus non esse obediendum, et poenam corporalem non esse infligendam in aliquo [...]* Credentes vero dictis haeresibus similiter haeretici sunt dicendi. Suspectus de haeresi potest dici qui audit praedicationem vel lectionem Inzabbatorum, vel flectit genua orando cum eis [...] Celatores credimus eos qui viderunt Inzabbatos in platea [...] et non revelaverunt eos [...] Occultatores dicimus qui fecerunt pactum de non revelando haeticos vel Inzabbatos [...] Receptatores sunt qui scienter bis vel ultra receperunt haeticos [...] in domo sua vel in alio loco suo [...] Defensores dicimus qui scienter defendunt haeticos [...] verbo vel facto [...] Fautores credimus omnes supradictos posse dici secundum magis vel minus, et etiam qui alias quocumque modo eis dederint consilium, auxilium vel favorem [...] Relap-

jectes a excomunió major. A més a més, hom establí diverses disposicions normatives sobre el tracte que haurien de rebre.²¹ Aquest concili de Tarragona tingué una transcendència extraordinària per a la implantació de la Inquisició a Catalunya. Malgrat tot, hom ha de dir que les decisions preses no foren altra cosa que l'acceptació solemne de les directrius concretes del papa Gregori IX.

En conclusió, a mitjan segle XIII la Inquisició estava organitzada a Catalunya i no diferia dels altres organismes inquisitorials d'altres països. Afegim només algunes disposicions complementàries. Davant la insistència de Jaume I que el papa recordés als superiors de l'orde dels Predicadors el deure del nomenament de frares d'aquest orde per a exercir d'inquisidors, Innocenci IV, en un breu del 7 d'abril de l'any 1254, manà als superiors de l'orde dels Predicadors de Lleida, Barcelona i Perpinyà que nomenessin inquisidors i els enviessin al rei. Ultra això, un document important per a la història de la Inquisició és la Pragmàtica d'Alfons III publicada a Barcelona el 24 de juny de l'any 1286, en què s'establí que els oficials del regne havien d'obeir els inquisidors i ajudar-los, mentre que els inquisidors disposaven de llicència per poder recórrer lliurement totes les terres dels seus dominis.²² Aquesta pragmàtica fou ratificada per una altra de Jaume II publicada el 22 de abril de l'any 1292. El mateix féu el

sos dicimus illos qui post abjuratam haeresim vel renuntiatam, revertuntur in pristinam credentiam haeresis", MANSI, t. 23, col. 553-555. Nicolau Eimeric reproduí aquesta constitució al seu *Directorium inquisitorum*, p. 234-245.

21. Les penes a imposar podien ser la presó perpètua, penitències solemnes de per vida o temporals, portar signes distintius, assots, prohibició d'entrar en els temples, etc.: «*Haeretici perseverantes in errore relinquuntur curiae saecularis iudicio. Perfecti vero haeretici, si converti voluerint, et dogmatizantes, absolutione praehabita, et abjuratone facta, perpetuo carceri intrudantur. Credentes autem haereticorum erroribus solemnem faciant poenitentiam [...] Poenitentia illorum qui sunt relapsi in fautoriam similiter erit solemnis [...] Poenitentia illorum qui non sunt relapsi in fautoriam, sed sunt fautores, et vehementissime suspecti, erit eodem modo solemnis [...]*», MANSI, t. 23, col. 556-557.

22. Vegeu E. CARBONELL, «Opuscles inèdits II», a *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón* (Barcelona), XXVIII (1864-65), p. 75-76. Reproduïm l'epígraf: «*Pragmatica domini regis Alfonsi quod omnes officiales domini regis tam Aragonum, Valentiae, Maioricarum et Cataloniae teneantur ad eius requisitionem obedire Inquistori hereticae pravitatis, quicumque fuerit, ordinis Praedicatorum, in capiendis hereticis et etiam eis incarcerandis et alias adversus eos procedendo pro favore fidei catholicae. Data Barchinonae, VIII calendas iulii, anno Domini MCCLXXXVI*».

concili de Tarragona de l'any 1292 pel que fa als clergues, com es pot veure a la constitució VII *De hereticis*.²³

La Inquisició, per tant, actuava «*causa fidei*». ²⁴ Podem fer esment, de manera sintètica, d'algunes de les seves diligències. Si a Catalunya les primeres actuacions són de la darrerïa del segle XII contra els valdesos, ja en el segle XIII hom procedí contra els càtars.²⁵ Més endavant, hom actuà contra uns jueus per blasfèmies i per escarnir l'Eucaristia,²⁶ o per acció proselitista envers cristians de natura o conversos.²⁷ També en el segle XIV, contra els templers.²⁸ En aquest mateix segle, algunes doctrines d'Arnau de Vilanova foren matèria per a la intervenció de la Inquisició.²⁹ També ho

23. «*Volumus etiam et mandamus quod dilecti fratres predicatorum, inquisitores hereticorum a Sede Apostolica deputati, qui laborant ad extirpandam hereticam pravitatem, a rectoribus ecclesiarum vel eorum vicariis benigne recipiantur, et in tam necessario et coram Deo accepto fidei negotio iuventur efficaciter per eosdem*», J. M. PONS GURI, «Constitucions conciliars tarraconenses (1229-1330)», a *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*, v. II, Barcelona, 1989, p. 319.

24. Malgrat que foren molts els grans inquisidors que actuaren en els dominis reials, des de la instauració formal de la Inquisició en temps de Ramon de Penyafort, destaquen en especial els del segle XIV: Bernat de Puigcercós, Nicolau Rossell i, sobretot, Nicolau Eimeric, nomenat el 1356. Aquest fou l'inquisidor més tenaç, més dur i més agressiu de tota la història de la Inquisició catalana. El seu accés al càrrec de Gran Inquisidor de la Corona d'Aragó tingué com a efecte, en paraules de J. de Puig, una profunda reestructuració de l'organisme inquisitiu, reestructuració que no comportà un canvi essencial, però que tingué una gran importància. Vegeu A. ESPONERA CERDÁN, OP, «Los dominicos y la Inquisición medieval según la *Historia de la Santa Inquisición* (1589-92) de V. J. Antist OP», a *Praedicatorum Inquisitores*, p. 751-52; J. DE PUIG I OLIVER, «Nicolás Eymerich, un inquisidor discutido», a *Praedicatorum Inquisitores*, p. 545-593.

25. Vegeu J. VENTURA SUBIRATS, *Els heretges catalans*, Barcelona, 1963. D'ell mateix, «El catarismo en Cataluña», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXVIII (1959-1960), p. 75-168.

26. Vegeu J. MIRET I SANS, «El procés de les hòsties contra'ls jueus d'Osca en 1377», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, IV (1911-1912), p. 59-80.

27. Vegeu J. PERARNAU I ESPELT, «El procés inquisitorial barceloní contra els jueus Jan-to Almulí, la seva muller Jamila i Jucef de Quatorze (1341-1342)», *Revista Catalana de Teologia*, IV (1979), p. 309-357.

28. Vegeu J. M. SANS I TRAVÉ, *El procés dels templers catalans. Entre el turment i la glòria*, Lleida, 1990.

29. Vegeu al *Directorium inquisitorum* de Nicolau Eimeric la «*Quaestio XI. De haeresibus damnatis ab Inquisitoribus Aragoniae sine expresso mandato Papae*» («2. Arnaldi de Villanova errores quamplures»), p. 282.

foren les opinions dels begards.³⁰ També algunes opinions de Ramon Llull i dels seus seguidors, el moviment dit lul·lisme.³¹ També certes opinions de frares espirituals franciscans sobre la pobresa.³² Per invocar els mals esperits, tenir tractes amb dimonis i fetilleria o bruixeria,³³ intervingué la Inquisició en aquest segle XIV contra un jueu en un procés que enfrontà l'inquisidor del moment, Nicolau Eimeric, amb el poder secular quant a la jurisdicció d'un i altre poder.³⁴ En els darrers processos del segle XIV, la Inquisició actuà sobretot contra la fetilleria o bruixeria amb protagonisme de totes les classes socials i en tota la seva extensíssima gamma de concrecions, com ara astrologia, sortilegi, malefici, nigromància, conjurs, arts màgiques, encantaments, bruixeria, invocacions i adoracions demoníques, ocultisme, alquímia, etc. Així, és quasi impossible, en aquests casos, individualitzar una sola causa per iniciar un procés inquisitorial, si no és el denominador comú que l'inquisidor cercava que romangués palès: que en llurs pràctiques es donava l'acte d'adoració al diable (acte de «*latría*» reservat a la divinitat) o de veneració també al dimoni (acte de «*dulia*»), cosa que implicava un pacte amb ell per obtenir algun benefici per a un mateix o per a altres, actuació que equivalia per als inquisidors a una apostasia de la fe, és a dir, un crim d'heretgia i, consegüentment, llur intervenció «*causa*

30. Vegeu J. M. POU Y MARTÍ, O.F.M., *Visionarios, beguinos i fraticelos catalanes (siglos XII-XV)*, Madrid, 1991.

31. Vegeu al *Directorium inquisitorium* de Nicolau Eimeric la «*Quaestio XXVI. De libris damnatis a diversis Romanis Pontificibus*» («3. *Opuscula XX Raymundi Lulli prohibita*»), p. 331-334. Sobre això, cf. J. PERARNAU I ESPELT, *De Ramon Llull a Nicolau Eimeric. Els fragments de l'Ars amativa de Llull en còpia autògrafa de l'inquisidor Eimeric integrats en les cent tesis antilul·lianes del seu Directorium Inquisitorium*, Barcelona, 1997. També, J. DE PUIG I OLIVER, «El *Dialogus contra Lullistas* de Nicolau Eimeric. Edició i estudi», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 19 (2000), p. 7-296; J. DE PUIG I OLIVER, «El procés dels lul·listes valencians contra Nicolau Eimeric en el marc del Cisma d'Occident», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 56 (julio-diciembre 1986), p. 319-463; J. DE PUIG I OLIVER, «La sentència definitiva de 1419 sobre l'ortodòxia lul·liana. Contextos, protagonistes i problemes», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 19 (2000), p. 297-388.

32. Vegeu l'obra del P. J. M. Pou a la nota 30.

33. Vegeu l'interessant treball J. PERARNAU I ESPELT, «Activitats i fórmules supersticioses de guarició a Catalunya en la primera meitat del segle XIV», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 1 (1982), p. 47-78.

34. Vegeu J. PERARNAU, «El *Tractatus brevis super iurisdictione inquisitorum...*». I també J. DE PUIG I OLIVER, «El *Tractatus de haeresi et de infidelium incredulitate...*».

fidei».³⁵ És a dir, hom suposava que les arts màgiques de bruixes, mags i altres no eren possibles sense ajuda del dimoni i implicaven un pacte amb el diable, la qual cosa equivalia al culte al diable. D'aquí la creació de la imatge de la bruixa,³⁶ objecte d'inquisició per crim d'heretgia. Hom no

35. «*Et similiter etiam in aliis operibus magicis in quibus complementum operis ex virtute daemonis expectatur. In omnibus enim est apostasia a fide, propter pactum initum cum daemone: vel verbotenus, si invocatio intersit, vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint. Non enim potest homo duobus dominis servire [...] Ex his clare patet quod daemones invocare et consulere etiam sine sacrificio, apostasia est a fide, et per consequens haeresis. Longe ergo plus cum sacrificio*», *Directorium inquisitorum*, p. 362.

36. Vegeu, si més no, el que queda d'un procés per bruixeria de 1419 contra Sança, muller d'Alfons de Camins, peixater de Barcelona. Hom creia que tot nadó, en néixer, estava exposat al mal. Calia, doncs, protegir-lo. Sança cerca en realitat la protecció d'un nadó neutralitzant els efectes de mals auguris i sortilegis, és a dir, pretén desviar els mals de la bruixeria, i també mitjançant certes pràctiques aconseguir la benevolència de Déu concedint la fertilitat a certes dones: «*De bruixes. Die martis, intitulata XI^a mensis iunii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XVIII° perseveravit in facto proprio sine iuramento et in alieno cum iuramento domina Sanccia, uxor Alfonsi de Camins, cisoris piscium Barchinone.*

Et primo fuit interrogata si ella, deposant, serie jamés anada ab algunes dones qui són appellades bruxes, ni ha haguda companyia de aquelles, ni sab alguna persona qui use de aquelles coses, e dix que no.

Interrogata si ella, deposant, hauria dit a neguna persona «si també fos calt com és fret que fora mort», e dix que no li recorde que ella haje dites tals paraules.

Interrogata si ella, deposant, hauria dit a neguna persona que moltes vegades de nits aparellava la taula de menjar e posave-y tovalles e pa e vi e aygua e un mirall en què-s mirassen los del trip, e que-s torbassen en menjar e en beure e en mirar-se en lo mirall e no matassen / [2r.] los infants petits, e dix açò saber e ésser ver que en una casa de Barchinona, en la plaça de l'Oli, en la casa de un mercader, lo nom del qual no li recorde, ella, deposant, levà l'infant mascle, fill del dit mercader, com la muller lo infantà; e en lo terç vespre de nits que lo infant fonch nat, ella, deposant, mes una tovalla blanca, bella e neta, en una taula de menjar e posà-y aygüe e vi e un mirall, perquè lo trip que venie aquí begués e-s miràs; e que en aquesta guisa l'infant / serie deliure, que no calie aver por ni peril per lo dit trip.

Interrogata més avant si ha usat de les dites coses e arts en negunes altres cases ni lochs, e dix que no.

Interrogata més avant qui li mostrà ni d'on hagué que com los infants són nats, metassen taula ab toballes blanques, e en aquella taula metés aygua, vi e lo miral, sasons damunt ha dit, e dix que stant en lo castell de Blanes de mossèn Bernat de Cabrera, ella vehé fer ço que / [3r.] damunt ha dit a una levadora, la qual era del compte de Prades e levava los infants del dit mossèn Bernat de Cabrera.

Interrogata més havant si ella, deposant, ha dit jamés a neguna dona, a la qual un infant li era mort, «yo ho havia ja dit a vós, que jo trobava monjoyes, en les quals jo coneixia que lo trip o bruxes hi devien venir», e dix que no, jamés talls paraules ella deposant dix a negú.

distingeix entre «màgia negra», que cerca directament el mal d'altri, el «*maleficium*», i el que podríem anomenar «màgia blanca», la que cerca la curació, l'adivinació, el descobriment de la font del «*maleficium*» i l'anul·lació dels seus efectes. Una altra manifestació objecte de l'atenció de la Inquisició fou la blasfèmia i també escarnir la litúrgia cristiana, en especial l'Eucaristia, com veurem en els documents referents a un dels dos processos que publiquem a l'apèndix documental. Per últim, també en el segle XV, la Inquisició actuà en alguns casos d'acusació de criptojudaisme.³⁷ En conclusió, podem afirmar que, segons la documentació conservada, una certa conformitat per manca de causes significatives i per l'actuació en «desviacions menors»³⁸ és la característica de la Inquisició catalana, insti-

Interrogata més avant si ella, deposant, coneix una dona appellada Anthònia, muller d'en Guillem Dager, a la qual ella, deposant, hagués dites les paraules contengudes en lo testimoni de la dita Anthònia, / lo qual és stat legit a ella, deposant, e dix que no la coneix ell ni sa muller.

Interrogata més avant si ella, deposant, ha levat negun infant o infanta a neguna dona, e que agués pres lo lit on lo infant o infanta se congrie en lo ventre de la mare, e aquell venés per preu d'un florí a neguna altra persona, e dix que no.

Interrogata més havant si ella, deposant, rocegia lo lit del dit infant o infanta per la cambra en la qual jahie la partera, e dix que no.

Interrogata més avant si lo dit lit del demunt dit infant o infanta que la dita dona havie haüt, si hi féu seure neguna dona damunt lo dit lit, e dix que hoc madona Cirera.

Interrogata més avant ella, deposant, per què féu seure la dita na Cicera sobre lo dit lit, e dix que per ço que Déus li donàs infants.

Interrogata més avant si ella, deposant, haurie dit a neguna persona que tres dones eren de companyia que pornejaven los infants, e dix que no és ver ni jamás ne parlà ab neguna persona.

Interrogata si ella, deposant, sap res en un infant qui morí, fill d'en Johan Flix e de la dona na Eulàlia, muller sua, e dix que no-y sap res.

Fuit sibi lectum et perseveravit, presentibus fratribus Iacobo Pascasii, de ordine Predicatorum, et Raphaelae Martini, alias Ferriol, clerico", ADB, *Processos*, 327, Epígraf [Sança de Camins]. Concepte: Bruixeria, 16 f.

37. J. HERNANDO, «El procés contra el convers Nicolau Sanxo, ciutadà de Barcelona, acusat d'haver circumcidat el seu fill (1437-1438). *Processus inquisitionis facte contra Sanxo, conversum, civem Barchinone*», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 13 (1992), p. 75-100.

38. Vegeu J. DE PUIG I OLIVER, *Nicolás Eymerich, un inquisidor...*, p. 546. Com diu J. de Puig, l'actuació de la Inquisició en causes «menors» és la predominant des de Nicolau Eimeric, com diu ell mateix: «*Modo autem pravitate haeretica quam plurimum extirpata, in tantum ut raro sint haeretici pertinaces, et rarius relapsi, et rarissime divites, sed pauperes, utpote Fraticelli, Beguini seu Valdenses*», *Directorium inquisitorum*, p. 708.

tució només eclesiàstica, durant el segle XV, fins a l'aparició de la Inquisició castellana.³⁹

Les fases d'un procés⁴⁰

La lectura dels processos inquisitorials ens informen que el procés criminal es dividia en tres fases o parts: una fase «en ofensa» o d'iniciació o sumària, una segona fase «en defensa» o plenària i la tercera part o fase en què es dictava sentència. La finalitat de la primera fase, és a dir, la fase «en ofensa», era la preparació de la fase «en defensa». Les actuacions de la fase «en ofensa» es dirigien a l'aclariment del fet delictiu, a la recerca dels seus presumptes autors, a la investigació de les circumstàncies en què s'havia comès el delicte i tot allò que, de manera genèrica, portés a l'aclariment dels termes en què s'havia de plantejar formalment el litigi en la fase del judici «en defensa» o plenari. El caràcter, per consegüent, de la part «en

39. Tan sols destaquem la petició feta al papa, el dia 4 de gener de 1446, pels consellers de la ciutat de Barcelona demanant que l'inquisidor fos un frare català de l'orde dels Predicadors, perquè, en conèixer la llengua, els costums i les lleis de la terra, s'evitarien molts problemes en les causes d'Inquisició. No s'atengué aquesta petició fins a l'any 1459. En aquesta data es creà una Inquisició especial i autònoma per a la ciutat i el bisbat de Barcelona, separada de la Inquisició General o de l'organisme amb jurisdicció sobre la resta de les terres catalanes.

40. Sobre el sistema processal a Catalunya, pot consultar-se l'edició de procesos, per exemple: J. HERNANDO, P. VALDEPEÑAS, «El procés contra Francesch Fonollada i na Violant, acusats de col·laboració en l'evasió de la presó episcopal de Barcelona de l'any 1436», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 11-12 (1990-1991), p. 75-107; J. HERNANDO, «El procés contra el convers Nicolau Sanxo...». De la bibliografia, cf. J. LALINDE ABADIA, «Los gastos del proceso en el derecho histórico español», *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXXIV (1964), p. 249-416; A. LÓPEZ-AMO MARÍN, «El derecho penal español de la Baja Edad Media», *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXVI (1956), p. 337-367; J. MALDONADO Y FERNÁNDEZ DEL TORO, «Líneas de influencia canónica en la historia del proceso español», *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXIII (1953), p. 467-493; G. MARTÍNEZ DÍEZ, «La tortura judicial en la legislación histórica española», *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXXII (1962), p. 223-300; R. O'CALLAGAN, «Doctrina de las Decretales respecto a fundar las sentencias», *Revista Jurídica de Catalunya*, IX (1903), p. 245-253. Vegeu algunes reflexions sobre el tema a V. FERRO, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, 1987. Per a una exposició del tema amb paral·lelismes amb Castella, vegeu M. P. ALONSO, *El proceso penal en Castilla (siglos XIII-XVIII)*, Universidad de Salamanca, 1982.

ofensa» era merament preliminar i preparatori de la part «en defensa». La praxi, tanmateix, demostra la importància decisiva de la part «en ofensa», la qual era, en realitat, l'autèntic fonament del procediment penal, perquè en ella quedava ja configurat, quasi podríem dir decidit, el litigi.

Part important del judici, en haver-s'hi adherit, era el procurador fiscal, perquè tot procés criminal era del fisc i no de la part. Així, verificat el delicte,⁴¹ es procedia a l'interrogatori de totes aquelles persones que poguessin aportar quelcom sobre els fets i els seus possibles autors. Els testimonis eren cridats pel jutge mateix a instàncies del procurador fiscal o a instàncies de part. No hi havia cap limitació quant al nombre. Eren interrogats tant els testimonis presencials com aquells sobre els quals pogués haver-hi sospites que sabien quelcom o poguessin aportar qualsevol indici per poc important que pogués semblar. L'interrogatori es feia tenint present dos objectius: establir, primer, el «*corpus delicti*», en cas contrari el procés seria nul, fins i tot en el cas que es donés la confessió de l'imputat; en segon lloc, es pretenia inquirir o indagar, si no se sabia, qui n'era l'autor, d'aquí els reintrogatoris i els acaraments. Totes les declaracions eren fetes sota jurament i hom havia de guardar o mantenir secret sobre tot allò que es referia als acusats, uns per deure professional, com ara els notaris i els escriptors, i altres per ser-ne referent testimonial presents als interrogatoris. Els delats o acusats no tenien coneixement de la informació «en ofensa» fins que, en haver finalitzat aquesta fase, hom els en lliurava una còpia («*translatum*») en la fase «en defensa».

Les investigacions de la fase «en ofensa» havien de ser objectives. Recollien tot allò que era favorable i desfavorable a l'acusat. Tanmateix, atès que la finalitat d'aquesta fase era la recerca de dades que individualitzessin la persona o les persones que hagués o haguessin comès el delicte, es pot observar en els processos que només s'interrogava sobre allò que pogués portar a determinar la presumpta culpabilitat dels acusats. Del que es tractava era de confirmar una inicial presumpció de culpabilitat. És per això que la imparcialitat judicial era un «*desideratum*» difícil d'assolir. Per tant, més que una investigació objectiva sobre les circumstàncies del delicte i els presumptes autors, la fase «en ofensa» era sobretot una recerca de les dades inculpatòries envers l'acusat, dades que eren determinades en ella. La

41. "*Noverint universi quod cum ad aures honorabilis et providi viri religiosi [...] locumtenentis sive commissarii Sancti Officii Inquisitionis heretice pravitatis [...] fama publica refferente, voce clamosa pervenisset [...]*", Apèndix Documental, doc. 1.

posició de la part acusadora quedava en aquesta fase perfectament prefixada. L'acusat, que declarava sota jurament sobre el fet d'altri, però sense jurament respecte al fet propi, sols podia fixar la seva postura en el litigi com a negativa envers els càrrecs que li eren imputats i que resultaven d'una fase «en ofensa» o sumària en la qual no podia intervenir. L'acusat no feia sinó al·legar innocència en la seva contestació o confessió, si és que tenia lloc, amb el seu propi testimoni o declaració. Per provar-ho havia d'esperar la segona fase «en defensa».

En la fase «en ofensa», per consegüent, només actuava la part acusadora. L'acusat no podia demanar, per a l'aclariment dels fets, que es fessin les diligències que ell considerava oportunes i favorables envers la seva persona. No és gens estrany, doncs, que les actuacions procedimentals fossin parcials i no fossin altra cosa que un atac directe contra l'acusat, la presumpció de culpabilitat del qual es volia confirmar. Tampoc no és gens estrany, endemés, que els acusats protestessin vivament, com es pot veure en els processos que publiquem, per la seva situació d'indefensió. L'acusat podria defensar-se en la fase «en defensa», però ho faria des d'una posició d'inferioritat i, potser, des de la presó, disposant d'uns terminis molt limitats i en total dependència del seu procurador i del seu advocat.

Quan el procurador fiscal considerava que l'enquesta o inquisició havia ja finalitzat, presentava al jutge una petició de condemna de l'acusat, en el seu cas, i d'aplicació de tortures o turment per poder obtenir la confessió de la seva pròpia boca. En aquest moment, el jutge decretava que es publicuessin, és a dir, que es comunicuessin a l'acusat les actuacions fetes en fase «en ofensa» i els càrrecs resultants, i se li concedia llicència perquè designés advocat i procurador, bo i fixant-li un termini per a presentar les seves defenses. Així començava la segona fase del procés, dita «en defensa». Les proves més eficaces en la fase «en defensa» eren les inspeccions oculars, la finalitat de les quals era demostrar, per exemple, que els testimonis de càrrec no podien haver vist ni sentit els fets sobre els quals havien declarat, i els testimonis anomenats «de coartada», amb els quals s'intentava provar que l'acusat no podia haver comès el delicte en aquell lloc i en aquell moment. L'acusat podia renunciar a les defenses i acollir-se a la clemència del tribunal, prèvia declaració d'innocència, fixant així la seva posició.⁴² Després de publicades les defenses, el tribunal, havent demanat

42. "[...] de hiis dictus dominus locumtenens sive commissarius suam inquisitionem facere incepisset [...] ipsamque perfecisset et publicasset, translatumque de eadem dicto Petro

el parer d'experts en teologia i dret, si esqueia, i prèvia audició dels advocats, si la defensa la demanava, assignava la relació i dictava sentència en presència del procurador fiscal, l'advocat fiscal, el notari i els testimonis. Era la tercera fase, la qual posava fi al procés.

El procés inquisitorial contra Pere Marc, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, acusat de crim d'heretgia

El dia 29 de gener de 1440, Amand des Vall, de l'orde dels Frares Predicadors, mestre en teologia, lloctinent i comissari del Sant Ofici de la Inquisició de la Maldat Herètica en la ciutat i diòcesi de Barcelona, per delegació de l'Inquisidor General en els territoris de la Corona d'Aragó, Francesc Sala, també de l'orde dels Predicadors,⁴³ inicià un procés d'inquisició, atès que era de domini públic («*fama publica referente voce clamosa pervenisset ad aures*») que un tal Pere Marc, mestre de cases («*magister domorum*»), ciutadà de Barcelona, invocava els dimonis, tenia dimonis familiars, els oferia encens, els adorava i els feia altres oficis de latria que sols pertanyen a Déu i, endemés, feia pràctiques adivinatòries i sortilegis. És per això que es feia

Marchi ac omnes exceptiones et deffensiones, que de iure essent concedende, sibi concessisset; idemque Petrus Marchi, seu verius eius procurator [...] quasdam cedulas sive positiones in locum deffensionum obtulisset, confidensque de clementia dicti domini locumtenentis sive comissarii noviter creati, dictas deffensiones et exceptiones offerre omisisset et de probatione ipsarum minime curasset, petiissetque instanter ad ulteriora procedi et ab impositis penitus absolvi [...] iidem domini iudices, habitis in et super premissis diversis colloquiis, tractatibus, consiliis et collationibus cum multis tam in sacra theologia quam in utroque iure peritis, ipsorumque votis et relationibus collectis [...]”, Apèndix documental, doc. 1.

43. Sobre els delegats, lloctinents o comissaris de l'Inquisidor General del Sant Ofici i la seva autoritat, vegeu el que diu Nicolau Eimeric al seu *Directorium inquisitorum*: “*Utrum Inquisitor possit sibi Vicarium seu Commissarium auctoritate Apostolica instituere? Respondemus quod sic: quia delegatus est domini nostri Papae, ut dictum est supra [...] Delegatus autem potest subdelegare [...] Possunt igitur Inquisitores subdelegare et commissarios seu vicarios facere et instituere [...] Utrum Inquisitor Vicario suo seu commissario possit plenarie committere vices suas? Respondemus quod sic, nam delegatus, ut dictum est supra [...], est delgatus domini nostri Papae [...] Et omnis delegatus potest subdelegare et alteri plenarie committere vices suas [...] Potest igitur Inquisitor commissarium instituere et eidem committere ut possit delatos vel suspectos citare, testes examinare, reos condemnare, et generaliter eidem committere plenarie vices suas*”, p. 588-89.

sospitós d'heretgia.⁴⁴ Amand des Vall, el lloctinent o comissari de l'Inquisidor General, bon coneixedor del *Directorium inquisitorum* de Nicolau Eimeric, com demostrà sempre en altres processos, fou l'instructor de la causa amb l'ajut de dos funcionaris de la cúria de l'inquisidor: el procurador fiscal Pere de Torres, batxiller en dret canònic i civil i ciutadà de Barcelona, i l'advocat fiscal Francesc Colomer, doctor en decrets i també ciutadà de Barcelona. En tots els tràmits estigué present el notari públic de la ciutat de Barcelona Bartomeu Costa, el qual llevà acta dels tràmits de cada una de les fases del procés. Finalitzada la instrucció de la causa, el comissari del Sant Ofici de la Inquisició publicà els resultats de la inquisició o investigació i en lliurà còpia a l'imputat, Pere Marc, perquè presentés o al·legués les seves defenses amb l'ajut d'advocat i procurador.

La instrucció de la causa, és a dir, la fase «en ofensa», en haver arribat la notícia d'un crim d'heretgia pretesament comès pel mestre de cases Pere Marc, consistí primer en la detenció del sospitós i el seu ingrés a la presó que es trobava al palau episcopal. Pere Marc fou tractat amb duresa per

44. Vegeu la descripció dels nicromants hereticals que fa Nicolau Eimeric en el *Directorium inquisitorum*: “*Quaestio XLIII. De invocantibus daemones: Invocantes namque daemones quantum ad modum trifarie variantur, ut apparet in libro qui Salomoni inscribitur, qui Tabula Salomonis intitlatur [...] Apparet etiam in libro qui Honorio necromantico, qui Thesaurus necromantiae a necromanticis appellatur [...] In praedictis enim et aliis nonnullis libris et inquisitionibus apparet quod quidam daemones invocantes manifeste exhibent honorem latrae daemonebus invocatis, utpote eis sacrificando, adorando, orationes execrabiles effundendo, se daemonebus devovendo, obedientiam promittendo, aliquid se facturos pro daemonebus asserendo, per talem daemonem iurando, per nomen alicuius superioris daemonis istum, quem invocant, adiurando, laudes daemonum vel cantus in eius reverentia promendo, genua flectendo, postrationes faciendo, castitatem pro daemonis reverentia vel monito obervando, ieiunando vel carnem suam alias macerando, vestibis nigris vel albis pro daemonis reverentia et artis monito induendo, per characteres et signa et ignota nomina obsecrando, luminaria accendendo, thurificando, de ambra, ligno aloes et similibus aromaticis subfumigando, aves vel animalia alia immolando, sanguinem proprium ex se emitte procurando, aves et animalia seu eorum partes comburendo, sal in ignem mittendo, holocaustum de quovis faciendo. Omnia enim praedicta, et quam plura alia nefaria in praedictis inveniuntur a daemonebus consultata et concupita, in quibus omnibus et quolibet praedictorum honor latrae, si praedicta bene considerentur, daemonebus exhibetur. Si enim bene antiquae et novae legis sacrificia Deo exhibita contemplantur, illico inveniuntur quod supradicta non daemonebus, sed Deo solummodo tanquam vera sacrificia exhibenda [...] Quidam autem daemones invocantes exhibent daemonebus invocatis non honorem latrae, sed duliae: utpote nomina daemoniorum inter nomina spirituum Beatorum vel Sanctorum in suis quibusdam nefariis orationibus miscendos mediatores in illis orationibus a Deo*

Amand des Vall, lloctinent de l'Inquisidor General. Atesa la gravetat del delict, l'imputat fou fermat amb anella i cadenes al coll i grillons als peus. Es decretà la seva comunicació plena: ni la seva dona, Constança, ni el seu fill podrien visitar-lo per donar-li consol i ànims i poder portar-li aliments i roba, com era habitual en el cas de detinguts que es trobaven a les presons, tant l'episcopal com la secular. Tampoc no li fou permès la designació de procurador perquè realitzés les tasques necessàries per preparar la defensa, ni d'advocat perquè el representés davant el tribunal i redactés les al·legacions i apel·lacions pertinents.⁴⁵

Tot seguit es procedí a la recerca de testimonis i es féu el registre de la casa de l'imputat en cerca de proves. Els testimonis foren diversos. De l'acta notarial del procés podem deduir que, tret d'un d'ells, els testimonis no aportaren cap dada que confirmés la imputació d'actes d'adoració al dimoni i, per tant, l'acusació d'heretgia. Tanmateix es féu un registre minuciós del domicili de l'imputat, el resultat del qual semblava confirmar la veracitat de la imputació. En el registre estigué present un notari públic de la ciutat de Barcelona, l'esmentat Bartomeu Costa, notari de la causa, el qual

exaudiendis ponendo, cereos accedendo, et Deum per eorum nomina vel merita obsecrando [...] Quidam autem daemones invocantes quaedam faciunt invocando, in quibus non apparet clare quod honorem latrae nec duliae exhibeant daemonibus invocatis, ut circulum in terra describendo, puerum in circulo ponendo, speculum, ense, amphoram vel aliud corpus pervium coram puero statuendo, ipso nicromantico librum tenente ac legente et daemone invocante, et similia multa, ut praedicta ars et talium multorum confessio satis docet [...] Et similiter etiam in aliis operibus magicis in quibus complementum operis ex virtute daemonis expectatur. In omnibus enim est apostasia a fide, propter pactum initum com daemone, vel verbotenus si invocatio intersit, vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint [...] Ex his apparet quod magicam artem sectantes et exercentes, ut haeretici sunt habendi et vitandi [...] Sed daemones invocantes et eisdem sacrificantes, magicam artem sunt in hoc sectantes et exercentes, ergo ut haeretici sunt ab Ecclesia Dei habendi et vitandi. Et sequitur: illud etiam non est omittendum, quod quaedam sceleratae mulieres, retro post satanam conversae, daemonum illusionibus et phantasmatis seductae, credunt et profitentur se nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade et innumera multitudine mulierum, equitare super quandam bestiam, et multarum terrarum spatia intempestae noctis silentio pertransire eiusque iussionibus velut dominae obedire et certis noctibus ad eius servitium evocari [...] Ex his apparet quod praedictae sceleratae mulieres in perfidia perseverant, a recta via deviant atque fide et earum mentibus infidelibus daemones se obiciunt et deludunt", Directorium inquisitorum, p. 360-363.

45. Vegeu el procés d'Agnès, muller de Berenguer Modoy, més endavant. Quasi les mateixes acusacions i el mateix tracte: escorcoll sistemàtic, grillons i cadenes, empresonament amb aïllament.

llevà acta del resultat, és a dir, elaborà i signà un inventari de tot el que havia estat trobat. El registre es féu el dia 20 d'agost, quasi set mesos després que el procés hagués començat.⁴⁶

Pere Marc, l'imputat, posseïa diversos textos sobre màgia i culte al diable que semblaven allunyar els dubtes sobre la certesa de l'acusació. Posseïa diversos quaderns del *Llibre de las Semiforas*,⁴⁷ lo qual donà lo *Creador a Adam*, en tres còpies diferents, text que s'incloïa en el segon *Llibre de Raziel*, llibre de màgia, el contingut del qual venia de Raziel, l'àngel guardià del paradís.⁴⁸ Més sospitosos per a un imputat d'heretgia era posseir el llibre *Clavicula Salomonis*, ni que fos tan sols una part, que arribà a ser nomenat també *Llibre del Diable*, el més cèlebre i temut manual de màgia ritual, considerat per la Inquisició herètic, on es descriu com preparar-se un mateix i preparar els instruments requerits per a les operacions de màgia, quines fórmules emprar, quins símbols i segells fer servir, com conversar amb els esperits evocats i quina petició fer-los.⁴⁹ Un altre dels llibres trobats a casa seva era la *Consecratio Arymadernari*, príncep dels inferns, reputat en l'antiguitat com origen de tot mal. Un altre dels textos era *Experimentum spiritus Bilech*, també un llibre de màgia. També, el text *Ad impe-*

46. No ha estat possible, almenys fins ara, trobar la còpia de l'inventari validat pel notari Bartomeu Costa l'any 1440. Disposem tan sols d'una transcripció, que pel seu interès reproduïm, que es troba a A. BALAGUER Y MERINO, «Carta al Sr. D. Matias de Martino parlantli de la superstició á Catalunya en lo segle XV», *La Renaixensa*, v. VI, 2 (1876), p. 284-290 i 297-298. Andreu Balaguer y Merino portà a terme diverses tasques a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Hom pot deduir, doncs, que «l'original» es trobava en aquest arxiu. Era habitual en aquella època portar a casa el material de l'arxiu sobre el qual es treballava. Això explica, per tant, la seva pèrdua. Esperem que algun dia pugui ser trobada la còpia del segle XV de l'inventari. La nostra reproducció del text ha estat adaptada a les normes actuals i hem corregit, sempre que era possible, la lectura subjectiva i, ocasionalment, deficient d'Andreu Balaguer. Vegeu la reproducció que en fa M. MENÉNDEZ Y PELAYO, *Historia de los heterodoxos españoles*, v. III, Madrid: CSIC, 1947, p. 434-436. D'aquest prové el text de l'inventari que es troba a E. FORT I COGUL, *Catalunya i la Inquisició...*, p. 114-116.

47. «*Semiforas*» són els noms sagrats. Com es diu al llibre, «*semiforas, quod significat nomen perfectum*».

48. Cf. L. DE BARRIENTOS, *Trattato sulla divinazione e sui diversi tipi d'arte mágica*, Torino, 1999. Vegeu d'aquesta obra el cap. «Raziel, astrologia, cabala e alchimia», p. 25-41.

49. Nicolau Eimeric coneixia molt bé aquest llibre: «*Item tempore eiusdem Innocentii Papae VI idem frater Nicolaus Eymerici, Inquisitor, et Arnaldus de Buschetis condemnarunt quendam magnum et grossum librum daemonum invocationum in septem partes distinctum, qui intitulator Liber Salomonis, in quo erant scripta sacrificia, orationes, oblationes et nefaria quamplurima fieri daemonibus consultata*», *Directorium inquisitorum*, p. 336.

trandum quidquid volueris, la finalitat del qual era assolir qualsevol desig per qualsevol via. Dos curts textos per a seduir les dones, dels quals un començava amb la frase «*Si vols que la fembra digue tot son coratge*» i l'altre «*Per fer venir dones*». Un quadernet sobre com fer jocs de mans, l'incipit del qual era «*En qual manera se preparen speriments de furts*». Hom trobà també fulls de paper i fragments de pergamins escrits de la pròpia mà de l'imputat, Pere Marc, amb invocacions a esperits i dimonis. També papers i pergamins amb diversos dibuixos i imatges, planxes d'estany amb «*rotlos*» o cercles usats pels mags com a signes propicis d'evocació d'un mal esperit. A més a més, hom trobà pedres, cristalls, herbes i altres elements per a objectius desconeguts. Una part d'aquest material implicava pràctiques d'un culte implícit als dimonis, una altra part portava a la conclusió que el culte al diable era a penes indubtable.⁵⁰

50. Nicolau Eimeric, al *Directorium inquisitorum*, exposa els signes que permeten conèixer el nigromant heretge: «*Magi hareticales, seu necromantici, vel daemonum invocatores et sacrificatores, qui iidem sunt, per signa exteriora huiusmodi dignoscuntur: habent enim, ut communis, ex visione et apparitione, ac colloctione malorum spirituum torvum visum et obliquum, ponuntque se ad divinandum de futuris, etiam de illis quae dependent ex mera Dei voluntate vel hominum, nonnulli eorum astrologiae vel alchimiae intendentes: unde si Inquisitori aliquis deferatur quod necromanticus est, et apparet manifeste quod alias est divinator, vel astrologus, seu alchimista, maximum signum sit Inquisitori de veritate. Nam divinatores, ut plurimum, expresse vel tacite sunt daemonum invocatores. Astrologi etiam, ut frequenter, et alchimistae, ut in pluribus, nam quando non possunt pertingere ad finem intentum, daemonis auxilium quaerunt, invocant et implorant, et implorando obsecrant et sacrificant tacite vel expresse*», p. 475. Tota màgia era reprovable? És d'interès, pel que fa això, el comentari de Francisco Peña a aquest passatge del *Directorium inquisitorum*: «*Prudenter vero Eymericus hoc loco non dixit magos simpliciter, sed magos haereticos, quasi velit indicare non omnem magiam illicitam, aut magos omnes vetitos et malos. Quod ut apertius intelligatur [...] duplicem in primis esse magiam [...] mathematicam unam, alteram naturalem sive elementariam, quamvis utraque naturalis sit, cum utraque sine daemonum praestigiis exceri possit [...] Naturalis magia, quae ex compositione et mutua unione quarundam rerum, miras alias quasdam res producit, ut si quis mixturam faciat quae sub aquis ardeat, vel quae a radiis solis accendi possit, vel si quis ignem in certa materia ita accendat, qui ex oleo extinguatur, et similia. Magia mathematica est quae per Geometriae et Arithmeticae regulas mira prorsus opera fabricat: ut columbam, quae in aere volitet [...] Ex his orta est tertia venefica vocata, seu malefica et infamis, quae tota est ex immundorum spirituum incantationibus et invocationibus concinnata: nefaria eam peperit curiositas, nam cum multi vera arte destituti, mira illa opera, de quibus diximus, fabricare non possent, ad daemones confugerunt, qui haec illos docerent [...]*», *Directorium inquisitorum*, p. 475-76. Sobre màgia i nigromància a l'època medieval, vegeu R. KIECKHEFER, *La magia en la Edad Media*, Barcelona, 1992. En aquesta obra pot trobar-se una

Finalitzada la primera fase del procés, la fase «en ofensa», començava la segona fase, l'esmentada ja «en defensa». En aquest moment, però, Amand des Vall havia estat substituït per un nou lloctinent o comissari de l'Inquisidor General, el nom del qual era Guillem de Torre, també de l'orde dels Predicadors. Pere Marc, ara mitjançant el seu procurador, no presentà les seves defenses, és a dir, renuncià per escrit a les inspeccions oculars i als testimonis «de coartada», tot demanant amb insistència que el procés seguís el seu curs i que ell, l'acusat, fos absolt de totes les imputacions, atesa la manca de proves per a l'acusació objecte del procés. Per consegüent, la segona fase «en defensa», la part de l'acusat, fou molt breu.

El lloctinent o comissari del Sant Ofici, Guillem de Torre, donà per acabades les dues parts del procés prèvies a la tercera, la lectura de la sentència. Seguidament, el comissari comunicà al bisbe de Barcelona, màxima autoritat eclesiàstica, Simó Salvador, el procés d'Inquisició contra l'acusat Pere Marc. El bisbe, per la seva banda, lliurà la causa al seu vicari general, el canonge de Barcelona Narcís de Sant Dionís. Amb aquest fet, Narcís de Sant Dionís era designat jutge de la causa. Narcís de Sant Dionís actuaria amb el jutge nomenat per l'Inquisidor General, que no era cap altre que l'esmentat frare dominicà Guillem de Torre, el substitut de l'instructor de la causa i, per consegüent, ell també instructor abans que jutge.

Mentrestant, l'acusat, mitjançant el seu procurador, demanava amb insistència que es procedís amb diligència. Els jutges del tribunal de la Inquisició, els esmentats Guillem de Torre i Narcís de Sant Dionís, fixaren la data per a la lectura de la sentència: seria llegida el dia 15 d'octubre de 1440.⁵¹

abundosa i selectiva bibliografia. Vegeu també G. R. QUAIFFE, *Magia y maleficio. Las brujas y el fanatismo religioso*, Barcelona, 1989. E. GARCÍA FERNÁNDEZ, «Herejes, inquisidores y gobernantes en la Europa Medieval (siglos XI al XV)», a *Disidentes, Heterodoxos y marginados en la Historia. Novenas Jornadas de Estudios Históricos*, Salamanca: Universidad, 1991, p. 51-84. E. GARCÍA FERNÁNDEZ, «Ciencia y magia en la Edad Media», *Cuadernos del Cemyr*, 8 (2000), p. 11-52.

51. Pere Marc no mancava de contactes i amics, com ho demostra el fet que, malgrat que havien passat alguns mesos des que es trobava a la presó, el dia 12 d'octubre, dos dies abans de la lectura de la sentència, li fou concedit un préstec mitjançant un contracte de «comanda-dipòsit» per Lluís Palat, funcionari encarregat de la cura de la presó del veguer de Barcelona, l'autoritat secular. Aquest préstec li havia de permetre pagar honoraris i deutes. Transcrivim tot seguit l'instrument notarial que ho acredita: "*Noverint universi quod nos Petrus Marchi, magister domorum, civis Barchinone, et Constancia, eius uxor, confitemur et recognoscimus vobis Ludovico Palat, carcerario carcerum Curie vicarii Barchinone, quod habuimus et recepimus a vobis et tenemus in vestra pura comanda, puro et pla-*

Fins a aquesta data, els dos jutges analitzaren les proves, consultaren amb experts en Teologia i Dret Canònic i Civil i reberen els seus informes.

Aquell mateix dia, és a dir, el 15 d'octubre de 1440, es reuní el tribunal al palau episcopal, a les dependències del vicariat. Estava present l'acusat, de genolls davant dels jutges. Es trobaven també presents el procu-

no deposito vestro, octo libras monete Barchinone de terno. Et ideo renuntiantes exceptioni peccunie predictae non numerate et non tradite et doli mali, et actioni in factum, et omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus, convenimus et promittimus vobis quod predictas octo libras solvemus, reddemus, trademus et restituemus vobis et vestris, aut cui seu quibus volueritis loco seu nomine vestri, quomodocumque vobis placuerit, cum seu quando et ubicumque per vos seu vestros aut nuntium vel procuratorem vestrum fuerimus requisiti, sine omni videlicet dilatione, excusatione et exceptione, et etiam sine aliquibus dampno, missione et interesse vestro et vestrorum. Quinymo solvemus, refficiemus, satisfaciemus et emendabimus vobis et vestris indilate omnes et singulas missiones, sumptus, dampna et interesse, quas et que pro dicto vestro deposito petendo, habendo et recuperando, vel aliqua eius parte petenda, habenda et recuperanda seu alias, ratione more solutionis et restitutionis eiusdem vos vel vestri feceritis et sustinueritis. De quibus quidem missionibus et expensis, dampnis et interesse predictis credatur vobis et vestris vestro et eorum plano et simplici verbo, nullo alio probationum genere requisito. Et pro hiis complendis et firmiter attendendis, tenendis et observandis, obligamus vobis et vestris scilicet ego dictus Petrus Marchi me personaliter et nos ambo dicti coniuges omnia et singula bona nostra et utriusque nostrum insolidum, mobilia et immobilia, ubique habita et habenda. Renuntiantes quantum ad hec beneficio novarum constitutionum et dividendarum actionum, et epistole divi Adriani, et consuetudini Barchinone loquenti de duobus vel pluribus insolidum se obligantibus. Et specialiter ego dicta Constancia, cerciorata ad plenum de iuribus meis, renuntio quantum ad hec beneficio Valleyani Senatus Consulti, quo cavetur mulieres fideiubentes alienam obligationem in se suscipientes, et Auctentice "Si qua mulier", posite C. "Ad Valleyanum", qua cavetur quod si qua mulier crediti instrumento proprii viri consencerit obligantis vel se aut substantia sua obnoxia fecerit pro eodem, quod huiusmodi consensus seu obligatio mulieris non valeat in aliquo, nisi manifeste probetur peccuniam ipsam in utilitatem ipsius mulieris fore conversam; et consuetudini Barchinone dicenti quod, quando mulier se obligat cum marito in mutuo, deposito vel comanda, non teneatur, dum bona mariti sufficiant, et in defectu bonorum viri teneatur quoad dimidiam tantum; et quoad obligationem bonorum dicti viri mei doti et sponsalitis meis et iuri ypothecarum mearum que habeo et habere debeo in et super bonis dicti viri mei. Que omnia et singula vobis dicto Ludovico Palat quantum ad hec ex pacto remitto. Et nos ambo dicti coniuges omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus. Et quia forte renuntiationes per me dictam Constanciam facte non valerent nisi iuramento corborarentur, ideo iuro sponte in animam meam per Dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, manibus meis corporaliter tacta, predicta omnia et singula attendere et complere, tenere et observare et in aliquo non contra facere vel venire ratione dictorum iurium meorum tantum, et non alias. Hec igitur que dicta sunt supra, facimus, paciscimur, convenimus et promittimus nos dicti coniuges

rador fiscal, Pere de Torres, i l'advocat fiscal, Francesc Colomer. Procurador i advocat, com a funcionaris de la cúria del lloctinent de l'Inquisidor General, intervenien de part del fisc. Assistia també Bartomeu Costa, notari públic de la ciutat de Barcelona, el qual havia de llevar acta pública dels fets. Seguidament, davant de tres testimonis, els jutges procediren a la lectura de la sentència. Els jutges determinaren que no quedava provat que l'acusat, Pere Marc, invoqués els dimonis, fes pràctiques endevinatòries i sortilegis amb adoració dels dimonis, els encensés, els fes pregàries i els consultés, pràctiques susceptibles de ser qualificades com a heretgia i per les quals hom havia de procedir contra l'acusat per heretge. Dels testimonis, tan sols un d'ells estava d'acord amb el fet que l'acusat havia comès crim d'heretgia. El pes probatori dels textos trobats a casa seva i de l'altre divers material fou considerat irrellevant per a una condemna de crim d'heretgia. La sentència, doncs, fou d'absolució del crim d'heretgia. De la sentència es pot deduir que els jutges consideraren que els testimonis no aportaven certesa sobre l'acusació. D'altra banda, el fet de posseir llibres, textos i objectes sobre i per al culte al diable i pràctiques de nigromància, no era prova suficient per a poder deduir amb certesa i fora de tot dubte que l'acusat Pere Marc donava culte al dimoni, que practicava la màgia i la nigromància. Per consegüent, hom no podia arribar a la conclusió que s'havia de procedir contra ell per heretge. És per això que no hi havia altra conclusió que la sentència fos d'absolució del crim d'heretgia.⁵²

ges per nos et omnes heredes et successores nostros quoscumque vobis dicto Ludovico Palat et vestris, et vobis etiam notario infrascripto, tanquam publice persone, pro vobis et vestris et pro aliis etiam personis omnibus, quarum interest et intererit, recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti. Actum est hoc Barchinone, duodecima die octobris, anno a nativitate Domini millesimo CCCC quadragesimo. Sig+num Petri Marchi, predicti, qui hec laudo et firmo. Sig+num Constancie, eius uxoris, predictae, que hec laudo et firmo et iuro. Testes huius rei sunt: discretus Petrus Poncii, notarius, et Dominicus Siba, causidicus, cives Barchinone". AHPB, Bartomeu COSTA (major), Primus liber comunis, 1438, desembre, 17 - 1442, gener, 27, s/n.

52. "Cum non constet nobis per processum dicte inquisitionis, videlicet tam per testes quam per ipsius delati confessiones, quod dictus Petrus Marchi delatus fuerit invocator demonum seu uti divinacionibus et sortilegiis cum adoratione demonum, turifficatione, et alias circa ydolorum aras nepharias preces emittere seu demones consulere, taliter quod saperent heresim manifeste et ex quibus contra eundem ut hereticum esset procedendum, nisi per unum testem consonum criminis, idcirco, hiis attentis et consideratis et alias, pronuntiamus, sententiamus et declaramus dictum Petrum Marchi de hiis heresibus, de quibus fuit apud nos delatum, et contentis in processu dicte inquisitionis fuisse et esse absolvendum, et

Ara bé, de les deposicions o declaracions dels testimonis, de la confessió feta per l'imputat, de l'existència en el seu domicili de llibres, altres escrits i divers material, no hi havia dubte que l'imputat, Pere Marc, malgrat que no fos considerat heretge, sí que per les seves pràctiques havia actuat il·lícitament i havia pecat. Tanmateix, tenint present que l'imputat Pere Marc havia passat massa temps en una duríssima presó amb grillons als peus i també amb una anella i cadena al coll, no havent rebut cap visita de la seva esposa ni del seu fill, tot això ja era suficient penitència. Més encara, l'acusat havia plorat els seus pecats. Per últim, calia tenir present la pobresa extrema de l'acusat. És per tot això que els jutges es mostraren clementes. L'amonestaren severament per les seves pràctiques sospitoses de nigromància i li requisaren tots els seus llibres, cèdules i escriptures sospitoses. A més a més, li imposaren com a penitència pels seus pecats resar cada dia i de genolls, a casa seva o en un altre lloc que pogués, el salm *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam*, és a dir, el salm 50.⁵³

El dia en què fou llegida i publicada la sentència, és a dir, el dia 15 d'octubre de 1440, per manament dels jutges i a instàncies del procurador fiscal, tots els llibres i altres escrits trobats en poder de l'acusat Pere Marc foren lliurats al comissari de l'Inquisidor General i, en haver estat reprovats, foren llançats al foc a la plaça o pati que hi havia (i hi ha) davant l'entrada

eundem cum presenti a dicto crimine heresis absolvimus et relaxamus et nostro fisci procuratori scilencium imponimus sempiternum", Apèndix documental, doc. 1.

53. "*Verum quia tam ex testium depositionibus et confessionibus dicti delati quam ex libris, cedulis et scriptis apud eundem delatum repertis et alias constat nobis ipsum Petrum Marchi demones invocasse alias quantum per adorationem et turificationem et modo et forma heresim manifeste sapientibus, licet de eius animo et affectu satis constet, propter quod non est dubium dictum Petrum non minimum errasse sive peccasse, considerato tamen et attento quod dictus Petrus Marchi, qui in duro et durissimo carcere per longum tempus apartatus cum compedibus et cathena in collo stetit, absque eo quod non permittebatur ut eius uxor et filii eundem visitarent nec cum eo loquerentur, satis ex eo penitenciam reportavit et sua peccata flevit, considerata eciam ingenti inopia et paupertate dicti delati, volentes cum hiis et aliis attentis nos haberi cum dicto Petro Marchi potius misericorditer quam iustitie sequi rigorem, quod propter predicta gesta per eum et attemptata pro dicta demonum invocatione et aliis de quibus est delatus, ut pro penitencia et loco penitentie, factaque primitus per nos dicto delato diligenti monitione et dictorum criminum redargutione, exutisque coram eodem delato omnibus libris, cedulis et scripturis suspectis apud dictum delatum repertis, iniungatur eidem ut per unum annum continuum die qualibet genibus flexis, et eciam aliqua si comode facere poterit, seu in domo vel alio loco congruo, dicat pro eius peccatorum remissione psalmum de "Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam"*", Apèndix documental, doc. 1.

del palau episcopal, essent-hi present el notari de la ciutat de Barcelona Bartomeu Costa i els testimonis, ja presents a la lectura de la sentència, i d'una gran multitud.⁵⁴ Tot seguit, en haver estat alliberat perquè havia estat absolt del crim d'heretgia, l'acusat Pere Marc sol·licità del notari un instrument públic o acta pública de tots els fets, acta que tanscrivim en primer lloc a l'Apèndix documental i que fou transcrita al protocol pertinent de la seva notaria.

Pere Marc, mestre de cases i ciutadà de Barcelona, malgrat la seva declaració de innocència i penediment extern, tornà a fer com abans. Dos anys més tard, és a dir, l'any 1442, tornava a ser a la presó del palau episcopal de Barcelona acusat dels mateixos delictes, és a dir, de nigromància. Igualment, com abans, es trobava fermat amb anella i cadena al coll i grillons als peus. Atès que era un relapse, ara arriscava la vida, per la qual cosa planejà i portà a terme un intent de fugida de la presó on es trobava. No hi reeixí. En haver estat capturat, fou tornat de bell nou a la presó episcopal.

Aquest mateix dia, és a dir, el 27 de juliol de 1424, el comissari del bisbe de Barcelona i el comissari de l'Inquisidor General «*in causa fidei*» iniciaren un nou procés contra Pere Marc encaminat a esbrinar els fets referits a la seva fugida i a identificar els possibles col·laboradors en la fugida d'un acusat de crim d'heretgia. Primer, fou interrogat Mateu ses Serres, prevere, beneficiat a la Seu de Barcelona i rector de la parròquia d'Argen-tona, que es trobava també pres al càrrec episcopal, però en una estança diferent de la de Pere Marc. Tot seguit declararen com a testimonis fra Antoni, de l'orde del Carme, i Joan Diç, un seglar que vivia a Barcelona. Tant el frare carmelità com el seglar es trobaven també presos a la mateixa estança que l'imputat. A més a més, prestà declaració Constança, l'esposa, activa col·laboradora en la fugida del seu marit, en haver estat ella qui havia fornit a Pere Marc les eines necessàries per a poder fer un forat a la paret que separava la dependència destinada a presó d'una altra dependència destinada a celler. Pere Marc, en haver fet el forat, pogué passar al celler i des d'aquí sortí al carrer, on l'esperava la seva muller Cons-

54. "Et post ipsius sententie promulgationem de mandato dictorum dominorum iudicum sive comissariorum, et ad instantiam dicti procuratoris fischalis, omnes libri et cedule per dictum Petrum Marchi dicto domino locumtenenti inquisitoris traditi ut reprobat fuerunt igne combusti in platea introhitus dicti palatii die, hora et anno et loco proxime dictis, presente me dicto et infrascripto notario et testibus predictis, ad premissa vocatis specialiter et assumptis", Apèndix documental, doc. 1.

tança i alguns amics seus. La seva llibertat durà ben poc, perquè tan sols pogué fer una curta cursa. A la Plaça Nova, la que hi ha davant la Seu de Barcelona, malgrat la seva resistència, fou capturat i tornat a la presó episcopal. No sabem el resultat final del procés, atès que el procés tan sols conté els interrogatoris dels testimonis, els reinterrogatoris i els acaraments de diversos testimonis per les contradiccions que hi havia en llurs respostes. Probablement el procés no arribà a la fi, perquè no hi havia possibilitat d'imputar a col·laboradors d'un acusat de crim d'heretgia i, per consegüent, que aquests fossin acusats com a sospitosos d'aquest crim.⁵⁵

55. Transcrivim tot seguit l'interrogatori del testimoni Joan Diç, habitant de Barcelona, on es troba l'acusació de nigromància dirigida contra Pere Marc i la seva versió dels fets de la fugida: *«Iohannes Diç, habitator Barchinone, deponens in facto suo proprio sine iuramento.*

Et primo interrogatus si ell, testimoni e deposant, sab ni ha oït dir si en Pere March, mestre de cases, lo dia present és fugit de la presó comuna del senyor bisba de Barchinona, dins la qual ell, deposant e testimoni, era detengut pres, e dix que bé sab que és fugit de la dita presó lo dia present.

Interrogatus com ho sab, e dix que per tant com ha vist lo forat que ha fet en la dita presó, per on és fugit lo dit Pere March.

Interrogatus si ell, testimoni e deposant, sab o ha oït dir com ha fet lo dit forat ni ab què, e dix que ell, deposant e testimoni, lo li ha vist fer, e que li ha vist fer lo dit forat ab un pich sens mànech e un scrapre e un ferro agut e ab lo mànech dels guilons. E axí matex li viu tenir una lima.

Interrogatus si ha molt temps que tenia los dits ferraments, e dix que III o IIII setmanes ha que lo dit Pere March tenia los dits ferraments, car lo dit Pere March los mostrà a ell, testimoni.

Interrogatus per quina rahó mostrà lo dit Pere March a ell, testimoni e deposant, los dits ferraments, e dix que per tant com lo dit Pere March dehia a ell, deposant e testimoni, que se'n volia enar, e convidave a ell, testimoni, si se'n volia enar, mostrant-li los dits ferraments. E ell, deposant, responia que no se'n volia enar.

Interrogatus si ell, testimoni e deposant, viu exir lo dit Pere March per lo dit forat, e dix que no lo viu exir per lo dit forat. Bé és ver que après que lo dit Pere March ha passat lo dit forat e fou passat en lo seller del dit palau, lo dit Pere March convidà infinides vagades a ell, deposant, que se'n anàs ab ell dient lo dit March a ell, deposant, e a mossèn Matheu Serra, prevera, que si ells cridaven, que ell los mataria. E ell, deposant e testimoni, per por de las dites manaces tench a noves lo dit Pere March tant com poch. Però, a la fi, per la dita por ell, testimoni e deposant, liurà al dit Pere March la clotxa d'ell, deposant, [...] lo gipó [...] lo, en sperança que se'n iria ab ell. Però ell, deposant, no ho ha volgut fer, car après la fuyta del dit March lo senyor bisba e sos officials lo han trobat dins la dita presó ab grillons en les cames.

Interrogatus si ell, deposant e testimoni, sab ni ha oït dir si en la dita fuyta ha donat consell, favor ni ajuda algú, e dix que no-y sab res, sinó que la muller e fill del dit Pere March foren a les portes de la dita presó lo dia proppasat. E lo dit Pere March encarregà los dits muller e fill que ab serts hòmens fossen dins les vergons, perquè cuidassen al dit Pere March en la dita fuyta, dient que per lo matí del present dia hi fossen.

Procés per crim d'heretgia contra Agnès, muller de Berenguer Modoy, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, i acta notarial de les apel·lacions fetes contra el lloctinent o comissari de l'Inquisidor General per maltractament i sospita de parcialitat

En el *Primus liber comunis* del notari Bartomeu Costa,⁵⁶ el mateix que conté l'acta notarial del procés inquisitorial contra Pere Marc per crim d'heretgia, hem trobat també un instrument contenint, en forma pública, els diver-

Interrogatus si sab ni ha oït dir qui eran los dits hòmens, e dix que no ho sab ell, testimoni e deposant.

Interrogatus si sab ni ha oït dir que alguns, stans dins lo carçre o fora lo carçre, hagen donat consell, favor ni ajuda al dit Pere March en la dita fuyta, e dix que no, ni creu que li fretiva consell, car ell ne dóna a molts en via de mal.

Interrogatus si ell, deposant e testimoni, ha vist ni oït dir si la muller del dit Pere March ha aportat guix en la dita presó e hage aquell liurat al dit Pere March, e dix que, despuys que ell, deposant, és en la dita presó, ell, testimoni, ha vist que entre diverses vagades la dita dona ha aportat al dit Pere March guix, que podia ésser en torn XVIII o XX diners.

Interrogatus per què volia lo dit guix, e dix que per foradar e tepar en diverses lochs la dita presó.

Interrogatus quomodo scit, et dixit quia vidit ipse testis.

Interrogatus si la dita dona muller del dit Pere March sabia que lo dit Pere March volgués lo dit guix per tepar e destepar los forats de la dita presó, e dix que hoc sabia-hi, car ell, testimoni, oí com lo dit Pere March dehia que volia lo dit guix per la dita rahó.

Interrogatus si ell, testimoni, sap qui ha aportats los dits ferros, e dix que no ho sap ell, testimoni e deposant.

Interrogatus quant pot haver que los dits ferros hi eran, e dix que ja hi eran com ell, deposant, entrà en la presó, car ell, testimoni e deposant, entrà lo dimecres ans de Corpore Christi proppassat en la presó. E lo dit March après mostrà a ell, deposant, los dits ferros convidant a ell, testimoni, e induhint-lo que ell, testimoni, fugís. E ja ell, testimoni, trobà que lo dit March havia assejat de foradar en la dita presó diverses lochs. E axí matex ell, testimoni, oí dir a dit Anthoni que fra Anthoni de l'orda del Carme de Barchinona, qui ab dit March stave pres en la dita presó, li havia ajudat a fer los dits forats.

Interrogatus si ell, deposant, sab si lo dit Pere March stant en la dita presó ha dites ni obrades algunes coses qui tòchan art de nigromància, e dix que no-y sab àls sinó que lo dit Pere March diverses vagades lo vahé apertar en la presó demunt dita. E deya cridant que pusque Déu no li podia ajudar, que diables que-l se'n portassen.

Fuit sibi lectum et perseveravit et cetera». ADB, *Processos*, núm. 843 (1442): [Pere March], *Fuga de la presó episcopal*, 20 f., s/n. Vegeu tot el text del procés a J. HERNANDO, «La inquisición en Cataluña en la Baja Edad Media. Un proceso por crimen de herejía contra el ciudadano de Barcelona Pere Marc (1440)», *Clio & Crimen*, 2005, p. 127-174.

56. AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Primus liber comunis*, 1438, desembre, 17 - 1442, gener, 27, s/n.

sos fets que portaren a la recusació d'Amand des Vall, de l'orde dels Predicadors, lloctinent de l'Inquisidor General en tots el territoris de la Corona d'Aragó, Francesc Sala, i també a l'apel·lació per part d'un acusat també del crim d'heretgia. Aquest instrument es troba tan sols indicat al *Manuale primum* del mateix notari.⁵⁷ Però, en un *Plec de documentació diversa* també de Bartomeu Costa,⁵⁸ hi ha un quadern de 24 folis relligat, el fil del qual serví per a cosir la meitat dels folis pels marges externs (superior, inferior i lateral), és a dir, els primers 12 folis, mentre que els altres quedaven lliures per a ser llegits. Aquests darrers 12 folis contenen l'esmentada recusació del lloctinent de l'Inquisidor i l'apel·lació. El text, escrit sens dubte pel notari del tribunal de l'Inquisició o per un seu escriptent, conté nombroses correccions, interlineats i ratllats fets a l'escripció del notari Bartomeu Costa, perquè com hom escriví al marge superior, «*est in forma publica et clausum traditum*». És a dir, se'n fa fer un instrument públic, copiat després al *Primus liber comunis* i referenciat al *Manuale primum*. Els primers 12 folis del quadern contenen les declaracions de diversos testimonis en el procés contra Agnès, muller de Berenguer Modoy, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, acusada d'un crim d'heretgia. Per què aquesta primera meitat del quadern fou cosida? Cal tenir present que les declaracions dels testimonis o imputats es feien davant notari i testimonis que estaven obligats a mantenir secret del que veien i sentien («*fuit sibi iniunctum tenere secretum*»). És per això que el notari, en endur-se el plec a l'escripció, per tal de, en haver estat corregit el text, posar-lo «*en forma pública*», hagué de cosir la part del quadern que contenia les declaracions de diversos testimonis per tal de mantenir-ne el secret. Així ha arribat fins avui.⁵⁹

El dia 31 de maig de 1440, Amand des Vall, lloctinent o comissari de l'Inquisidor general de la Corona d'Aragó a la ciutat i diòcesi de Barcelona, anà a la presó de la Vegueria de Barcelona, on es trobava des de feia ja 30 dies l'acusada Agnès («*quia per triginta fere dies in dicto carcere nimis duro sub duabus clausuris tenuistis*») per tal d'interrogar-la. Per tant, malgrat que el quadern esmentat, l'únic que ha arribat a nosaltres, no diu quan s'inicià el procés, podem deduir-ne que Agnès fou presa en començar el mes de maig i que, com era costum, llavors es començà el procés amb els interrogatoris de rigor.

57. AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Manuale primum*, 1438, desembre, 7 - 1444, setembre, 11, s/n.

58. AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Plec de documentació diversa*, 1439 - 1449, s/n.

59. Vegeu la transcripció a l'Apèndix documental, doc. 3 i 4.

El quadern tan sols conté les declaracions de tres testimonis. El primer fou Joan Garcia, notari, habitant de Barcelona, que havia estat hoste a casa de l'acusada Agnès i que més endavant en seria nomenat procurador en els afers tocants al procés inquisitorial. Un altre testimoni fou Caterina, muller de Bernat Font, ferrer, ciutadà de Barcelona. El tercer fou l'esmentat Bernat Font, que també havia estat hoste de l'acusada Agnès. Els crims d'heretgia que hom li imputava eren els de blasfèmia heretical, de bruixeria i de nigromància.

El notari Joan Garcia, en ser interrogat si la dona Agnès havia blasfemat contra Déu, la Verge Maria i els sants, respongué que un dia, per ira motivada per una esclava i en haver begut vi, digué tres vegades: «*Jo renech aytal –dient de Déu– si tal cosa no serà així*», insistint davant una nova pregunta de l'inquisidor que tres vegades blasfemà, afegint, però, que «*totes les tres vegades la vahia fallona e irade contra la dite sclave*». Tanmateix, Joan Garcia, en decàrrec d'Agnès, féu constar que, en haver blasfemat, tot seguit se'n penedia. A més a més, Agnès tenia a casa un oratori a la seva cambra davant el qual resava, que els diumenges i festes anava a missa, com tot bon cristià, a l'església de Santa Maria del Pi.

Caterina, preguntada si l'acusada Agnès havia dit «*Déus non ha poder*», respongué que, malgrat que blasfemava sovint, no recordava que hagués dit aquesta blasfèmia. Sobre si blasfemava contra la Verge Maria dient que «*era axí corrompuda com altre done*», Caterina respongué negativament. El tercer testimoni, però, Bernat Font, digué que havia oït la dita Agnès «*renegar e despit de Déu e dir 'en despit de Déu' e 'Déu non ha poder'*». Que això li oí dir almenys dues vegades. Sobre si renegava de la Verge Maria, repongué que li semblava que sí, però que no ho recordava amb certesa.

Cal tenir present que no tots els blasfems eren sospitosos d'heretgia, com exposa Nicolau Eimeric en el seu *Directorium inquisitorum*. Tan sols els qui ho feien de manera conscient i pertinaç contra els articles de la fe, com quan es nega l'omnipotència de Déu, cosa que aniria contra el primer article de la fe. També eren blasfems heretges aquells qui deien de manera conscient i pertinaç que la Verge Maria «*era axí corrompuda com una altre done*», cosa que anava contra l'article del Credo que diu «*natum ex Maria Virgine*». Si no es donava la consciència plena i la pertinàcia, la reiteració en aquesta blasfèmia els feia «*suspectos vehementer de haeresi*». I no era excusa la sola torbació, la fúria, la ira, la commoció, la inebrietat.⁶⁰

60. “[...] *Blasphemi sunt in duplici genere: quidam articuli fidei non obviant quoquomodo, utpote malum Deo, vel Beate Virgini imprecantes, eisdem maledicentes [...]* Quidam

A més d'ofensa a l'Eucaristia per aixecar-se les faldilles quan tocaven les campanes en l'elevació de l'hòstia consagrada,⁶¹ Agnès estava imputada també del crim d'heretgia per haver comès actes que podem qualificar de bruxeria, de nigromància. Malgrat que no és acusada directament de culte, ni de latria ni de dulia al dimoni, tanmateix és acusada de fer malefics relacionats, semblava, amb un capellà mort a la Plaça Nova. Hom pregunta si ha demanat a l'esmentat capellà, que havia viscut a casa seva, hòsties, se suposa que consagrades, en ús per acusats de bruixeria i de nigromància.⁶² Cal tenir present que ja havia estat acusada d'algunes pràctiques màgiques sospitoses i n'havia estat absolta.⁶³ Algun testimoni accepta haver oït que, de nit, es despullava al terrat, feia rotllos i prenent un colom feia determinades arts (sacrificis?).⁶⁴ Tant Joan Garcia com la dona

sunt alii qui contra fidei articulos verba sua proferunt et eos agitant de directo, utpote qui Dei omnipotenciam infringunt, dicentes Deum tempus clarum vel huiusmodi factibilia non posse facere, quod est contra primum fidei articulum qui est credere in unum Deum patrem omnipotentem; vel qui Beate Marie Virginis matris Dei pudicitiam tollunt, dicentes eam meretricem [...] quod est contra articulum fidei qui est credere Filium Dei conceptum de Spiritu Sancto, natum fore ex Maria Virgine [...] Si in talibus verbis haereticalibus volunt stare et pertinaciter defensare, haeretici sunt habendi [...] Propter frequentiam habituatam, quae suspectos vehementer de haeresi illos reddit [...] Nec prodest quicquam, quod ad excusandum excusationes in peccatis ponitur a nonnullis, quod verba huiusmodi haereticalia evomentes, moventur ad proferendum sola turbatione et furia et non assertione firma et credentia [...] quia vinum noverat et eius fortitudinem sciebat et cavere expediebat [...] Et ita patet quod, licet blasphemi meri cadant sub titulo de maledictis et non de haereticis, et hi Inquisitoris haereticorum iudicio non subdantur, tamen blasphemi haereticales fidei articulos agitantes, trahuntur et cadunt sub titulo de hereticis et per consequens eorum inquisitio, iudicium et punitio ad Inquisitores noscitur pertinere", Directorium inquisitorum, p. 355-356.

61. "Interrogatus si ell, testimoni, sab ni ha hoyt si ella deposant jamay tocant a les sglésies per levar lo Cors de Jhesuchrist, si-s ha levades les faldes e à mostrat les vergonyes en virtuperi del cors de Jhesuchrist, e dix que nunca-u ha fet", Apèndix documental, doc. 3.

62. "Interrogatus si aquell capellà qui morí a la Plassa Nove, qui stave en la sua case, si nunca ha raptade ella deposant de neguns malifficis ne si nunca li ha demanades hòsties, e dix que pot ésser que és stade reptade de alguns affers de case, mas de neguns malifficis jamay per negú fon reptade", Apèndix documental, doc. 3.

63. "Interrogatus si com ella fon presa la primera vagade, manà a negú que li tallàs la cuxe e que li matés una cèdula dins la cuxe, e dix que jamay ho dix a negú ne a negune, e que remet-ho al procés del qual és axit ab bone sentència", Apèndix documental, doc. 3.

64. "Interrogata si ella, testimoni, sab ni ha hoyt dir que la dite done Agnès se sie despallade al seu terrat e que allà hage fets neguns rotllos, e dix que ella testimoni ha hoyt dir a la dona appellade Vicente, qui stà al entrant del carrer d'en Serra, devant un spacier, la qual ho vench dir a l'ort a la dite Agnès e a ella, testimoni, que lo fill d'en Vilar la havia escan-

Caterina, ambdós testimonis, negaren que Agnès fes aquestes pràctiques o, si de cas, afirmaren, com diu Caterina, que ho han sentit dir. Bernat Font, que no sap res del que feia al terrat, tanmateix, quan vivia a casa de la imputada, molts matins trobaven «*lo lit de la dite Agnès que aytal s'era al matí, com se levave, com al vespre, com se colgave. Si anave bruixant o no, no-u sap*». Però, interrogat si algun mal esperit anava a casa de la imputada, respongué que «*ben per un mes durà que sentiren una veu molt terrible qui venia tots vespres a les VIII° ores, e com ell testimoni la sentia, tot seu spaventave. E que pensàs que fos qualche diable e qualche ànime*».

Culpable? Innocent? Tot fruit d'un fals testimoni? Parcialitat palesa de l'Inquisidor o jutge? L'imputada Agnès ja havia estat processada per bruixeria, malgrat que fou absolta.⁶⁵ Tots els testimonis, però, estan d'acord

tade al vaynat, que dehia dir que la dite Agnès fahia rotlos al terrat e que prenia un colom e que n fahia algunes coses", Apèndix documental, doc. 3.

65. Agnès, d'altra banda, havia estat la beneficiària d'un llegat testamentari de Pere de Vila-rasa, prevere, beneficiat a la Seu de Barcelona, la qual cosa, potser, no semblava propi d'una sospitosa del crim d'heretgia; tanmateix, als textos del procés que han arribat a nosaltres no se'n diu res. Ho sabem per la cessió de drets sobre aquest llegat que féu el dia 23 de juliol de 1420 a causa d'un deute: "*Noverint universi quod ego Agnes, uxor Berengarii Modoy, cursoris auris, civis Barchinone, ex certa scientia de et cum consensu et voluntate dicti viri mei inferius consentientis in solutum consimilis peccunie quantitatis quam vobis venerabili domine Catarine, uxori venerabilis Francisci de Camosio, [Manual: Iohannis de Camós] quondam, civis Barchinone, certis de causis debeo sine instrumento et scriptura aliqua cum evictione et bonorum meorum obligatione, prout infra patet, do, cedo et mando vobis et vestris, et quibus velitis, omnia iura omnesque actiones, reales et personales, mixtas, utiles et directas, ordinarias et extraordinarias, ac alias etiam quascunque que michi competunt et competere possunt et debent in illis undecim libris Barchinone, que michi solvi debent octava die aprilis proxime venturi ex et de illo censuali mortuo quod ego dicta Agnes ex legato michi facto de vita mea tantum per discretum Petrum de Vilarasa, quondam, prebiterum, in ecclesia Sedis Barchinone beneficiatum, habeo et recipio et recipere debeo et consuevi anno quolibet, octava die aprilis, in et super Generali Cathalonie et Generalitatibus eiusdem et contra honorabiles diputatos dicti Generalis, et contra alias personas et res ratione et occasione dictarum undecim librarum. Quibus iuribus et actionibus supradictis possitis vos et vestri, et quos volueritis, dictas undecim libras petere, exigere, recipere et habere, et de eisdem apocham et apochas, firmes et cessiones facere et firmare, retroclamaque facere, et alias uti, agere et experiri, et omnia alia facere in iudicio et extra iudicium, quecunque et quemadmodum ego facere poteram ante presentem cessionem et possem nunc et etiam postea quandocunque. Ego enim facio et constituto vos et vestros, et quos volueritis, in hiis dominam et procuratrissem in rem vestram propriam ad faciendum inde vestre libitum voluntatis, dicens et notificans tenore presentis publici instrumenti vicem epistole in se gerentis honorabilibus dipputatis Generalis Cathalonie presentibus et futuris,*

que blasfemava. Un d'ells diu que deia balsfèmies hereticals contra Déu i la Verge Maria. Sobre les pràctiques de bruixeria i nigromància, el testimoni Joan Garcia ho nega tot; Caterina, l'altra testimoni, afirma que ha sentit dir que pujava al terrat de nit... Bernat Font no ho ha vist, però no dormia al llit de nit, endemés sentí la veu terrible tots els vespres. D'un diable? D'una ànima? D'altra banda, aquests testimonis semblen patir de parcialitat: Joan Garcia, notari, visqué com a hoste a casa de la imputada. També en fou hoste el ferrer Bernat Font, marit del tercer testimoni, la dona Caterina. No és gens estranya, doncs, la duresa de tracte per part del lloctinent de l'inquisidor. Però també s'explica l'actitud d'Agnès de rebuig del delegat de l'Inquisidor, el frare predicador Amand des Vall, per sospita de parcialitat i, per tant, l'intent d'apel·lació a l'Inquisidor General, el frare predicador Francesc Sala.

El dia 31 de maig de l'any 1440, Amand des Vall, lloctinent de l'Inquisidor General de la Corona d'Aragó, a la tarda («*inter quartam et quintam oras post meridiem*») anà a la presó i manà que la dona Agnès, acusada del crim d'heretgia, fos portada a la seva presència per declarar, perquè

*ac aliis etiam personis qui ad hec teneantur, quatenus de dictis undecim libris ista vice dumtaxat vobis et vestris, et quibus velitis, respondeant et satisfaciant et vos et vestri, et quos volueritis, possitis ipsos et quenlibet ipsorum compellere et forciare modis et compulsionibus quibuscunque. Insuper convenio et promitto vobis quod predictas undecim libras, de et in quibus presentem vobis facio cessionem, faciam vos et vestros, et quos volueritis, habere, tenere et recipere contra cunctas personas et inde vobis et vestris teneri volo de evictione, et de restitutione omnium missionum, dampnorum et interesse litis et extra. Et predicta omnia et singula rata et firma habere, tenere et observare, et contra ea non facere vel venire aliquo iure, ratione vel causa. Obligando pro hiis vobis omnia bona mea, habita et habenda, in posse notarii infrascripti, tanquam publice persone, a me predicta omnia pro vobis et pro aliis etiam personis omnibus, quarum interest et intererit, recipientis et paciscentis ac etiam legitime stipulantis. Actum est hoc Barchinone, vicesima tertia mensis iulii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC quadragesimo. Sig+num Agnetis, predicte, que hec laudo et firmo. Sig+num Berengarii Modoy, predicti, qui predictis, tanquam de meis consensu et voluntate factis, consentio eaque laudo et firmo. Testes huius rei sunt, videlicet firme dicte Agnetis: Johannes Trullols et Luchas Caldés, custodes carceris Vicarii Barchinone. Et firme dicti Berengarii Modoy: relligiosus frater Berengarius Rubey, in sacra pagina magister, ordinis Fratrum Predicatorum, et Iohannes Bisanyes, clericus Barchinone. [In Manuali] Item, dicta Agnes firmavit procuratorium instrumentum discreto Iohanni Garcia, notario, ad intimandum honorabilibus deputatis Cathalonie, quatenus de dicta pensione responderent dicte venerabili domine Caterine et suis et cetera. Testes predicti", AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Primus liber comunis*, 1438, desembre, 17 - 1442, gener, 27, s/n.; *Manuale primum*, 1438, desembre, 17 - 1444, setembre, 11, s/n.*

ja el dia abans havia requerit al lloctinent de l'Inquisidor perquè publicués la inquisició, li'n donés còpia i passés a la segona part del procés, la part «en defensa», que li permetés exposar les seves raons i defensar-se. Endemés, protestà pel tractament rebut i pel fet que hom havia tret de casa seva una tassa d'argent. Doncs bé, ara Agnès exposà verbalment davant del lloctinent de l'Inquisidor: primer, que tot i estar prenyada, hom li havia posat grillons als peus i cadena i havia estat empresonada de manera indigna d'una dona; segon, el lloctinent de l'inquisidor havia refusat una i altra vegada la publicació de la inquisició i, per tant, havia denegat passar a la segona part del procés, la part «en defensa»; tercer, per consegüent apel·lava a l'Inquisidor General, el frare predicador Francesc Sala, tot demant que li donés «apostolos» amb resposta positiva, és a dir, li concedís acte de remissió del procés al tribunal superior en virtut de l'apel·lació.

Cal tenir present que Agnès sabia molt bé el que feia perquè estava ben assessorada. Precisament, en ser interrogat el testimoni Joan Garcia, notari de Barcelona, que després seria el seu procurador per a tots el afers relacionats amb el procés, declarà que Agnès, en presentar una apel·lació anterior, ja tenia advocat, Galceran Desén. A més, Joan Garcia, que era notari, la visitava sovint a la presó. Per tant, no sembla que manqués a Agnès assessorament legal i, per tant, tenia esment de les lleis del país i del sistema processal, com ho demostren les seves apel·lacions, tant verbals com escrites. Si bé no sabem res del contingut d'aquella apel·lació primera, el que segueix ens n'assabenta. Agnès pretén la recusació del lloctinent de l'Inquisidor perquè el considera sospitós de parcialitat i de comportament il·lícit: tractament injust i denigrant en ser tret de casa seva i portada a la presó de la Vegueria, fou escorcollada personalment per l'Inquisidor, li féu posar grillons als peus i cadena al coll essent una dona prenyada, més encara la vol tancar de nou a la presó;⁶⁶ a més a més, havent demanat diverses vegades

66. Les Constitucions de Catalunya manaven que la dona incriminada havia de ser tancada en un monestir amb dones honestes i que si era prenyada no podia ser maltractada de cap manera: "*De quaestionibus*, cap. XIII, 10 *Mulier praegnans non est torquenda, nec post quadraginta dies post partum suum. Item nota quod praegnans mulier non est torquenda, quia eius corpus tangi non debet [...] qui etiam putat confesionem talium non valere, quia illegitima est tortura [...] non debet torqueri infra 40 dies post partum, quia non est fortis [...]* Cap. XXV, 4 *Mulier pro crimine debet in monasterio apud mulieres honestas custodiri: [...] nulla vero mulier debet pro aliquo crimine carcerari vel viris custodienda committi, sed debet in monasterio apud honestas mulieres custodiri [...] nec debet mulier personaliter de domo extrahi, nec etiam pro debitis fiscalibus incarcerari, sed debet per alium mulier in*

que publicués la inquisició donant-li còpia de les actuacions fins llavors fetes, que li permetessin una defensa adequada, l'Inquisidor ho ha recusat. És per això que apel·la a l'Inquisidor principal i li demana que li lliuri apòstols reverencials o afirmatius i, en cas que siguin negatius, torna a apel·lar. Tot seguit demanà al notari que fes instrument públic del que havia al·legat.

El lloctinent de l'Inquisidor, bon coneixedor dels privilegis de l'Inquisidor «*in causa fidei*» i del que calia fer en cada situació, com es pot veure al *Directorium inquisitorum* de Nicolau Eimeric,⁶⁷ al·legà ignorància sobre l'embaràs d'Agnès, per tant, que li volia donar el tractament que li tocava. És per això que manà al carceller que la tractés com a dona prenyada, perquè ell ignorava què calia fer en aquests casos. Per tant, l'inquisidor restablia amb això una situació de legalitat. Quant a la publicació de la inquisició i la possibilitat de concedir a Agnès que es pogués defensar, ho faria quan fos temps, és a dir, depenia de la seva voluntat. Per tant, res de denegació de la publicació de la inquisició. Sobre l'apel·lació, calia pensar-

iudicio respondere”, Thomas MIERES, *Apparatus super constitutionibus curiarum generalium Cathaloniae*, pars prima, Barchinonae, 1611, p. 5-6 i 88. El mateix dedueix Francesc Peña en el seu comentari al *Directorium inquisitorum* de Nicolau Eimeric: “*Si quis autem alterius gratia iure torqueri prohibeatur, ut mulier praegnans propter periculum partus, tunc nec terreri potest, quoniam ex terrore et comminatione posset sequi abortus, expectanda igitur est donec pariat, si veritas aliter quam per torturam aut terrorem haberi non possit*”, *Directorium inquisitorum*, p. 519.

67. “*Quando enim delatus videt quod Inquisitor gravavit eum realiter et de facto, utpote quia defensiones iuris eidem petenti non concessit, vel advocatum eidem denegavit, vel similia, recusat eum merito ut suspectum, causam recusationis praehabitam allegando. Tunc inquisitor debet attendere ad causam recusationis. Et si videt quod contra ius et iustitiam eum aggravavit, defensiones iuris sibi denegando, vel similia peragendo, tunc inquisitor habet duas vias recusationem huiusmodi repellendi: Prima est, ut cum senserit quod delatus vult eum recusare, antequam recusatio ad eum perveniat, committat alicui plenarie vices suas; et ex tunc non poterit recusari, nec facta commissio impugnari, ut habetur [...]* Secunda via est, ut cum recusatio fuerit Inquisitori praesentata, inquisitor videns quod merito delatus ipsum ut suspectum recusavit, pro eo quia defensiones iuris sibi denegavit, vel aliud simile, quod fieri non debuit, corrigat errorem suum et reducat processum ad illum statum in quo erat antequam ipsum aggravasset, utpote ad illum statum, in quo delatus ab eo defensiones iuris petivit, dicendo [...] admittendo eum ad se defendendum, et concedo sibi iuris defensiones, et mando sibi dari copiam processus, et concedo sibi talem, quem petit in advocatum, et talem in procuratorem. Et sic ablato gravamine aufertur causa suspicionis, et recusatio iam fit nulla [...] Si autem infra tempus arbitris assignatum percipiat Inquisitor quod recusatio foret falsa et per falsos testes probatur, et quod pronuntiabitur contra eum, tunc cum assensu tamen recusantis, alias non, potest alicui committer plenarie vices suas [...]”, *Directorium inquisitorum*, p. 485.

ho. També de tot se'n féu instrument públic. I també en això l'Inquisidor Amand des Vall actuà seguint exactament el que diu el *Directorium inquisitorum* de Nicolau Eimeric.⁶⁸

Dos dies després, el dia 2 de juny, el lloctinent de l'Inquisidor presentà a Agnès un escrit contenint els «apòstols»: ell mai no negà les defenses a

68. "*Quartum quod prorogat et dilatat iudicium, sententiam et processum Inquisitoris est delati ab Inquisitore appellatio, et haec interdum est aliqua atque iusta, interdum est frivola atque nulla. Quando enim delatus sensit se ab Inquisitore realiter et de facto contra ius et iustitiam aggravatum, utpote, quia non vult eum ad se defendendum admittere, vel solus sine Episcopo seu eius vicario pronuntiavit delatum quaestionare, et similia non fienda, et appellat ab Inquisitore, huiusmodi gravamina allegado, atque apostolos saepe et saepius postulando, tunc Inquisitor appellatione huiusmodi sibi praesentata sine turbatione atque metu debet petere copiam appellationis protestans verbo, quod non currat sibi tempus. Et cum ipse delatus tradiderit sibi copiam, adhuc Inquisitor habet duos dies ad respondendum. Et post haec habet adhuc triginta ad apostolos exhibendum. Et licet statim possit respondere et apostolos dare, istos vel illos, ubi multum sit peritus, tamen ut cautius procedatur, melius est aliquem terminum vel decem, vel viginti, vel vigintiquinque dierum eidem ad dandum pariter et recipiendum apostolos, quales dare decernit, assignare, cum potestatur prorogandi infra tempus iuris. Et infra tempus assignatum debet diligenter attendere, et discutere causas appellationis, seu gravamina allegata: et si videt habito bono consilio peritorum, quod iniuste et indebite delatum aggravavit, ad se defendendum eum non admittendo, vel solus et per se sine episcopo vel eius vicario, eundem delatum quaestionandum pronuntiando, vel similia, adveniente termino assignato corrigat errorem suum et reducat processum ad punctum et statum in quo erat, quando defensiones ille petivit [...] Attendat autem circumspectus et providus Inquisitor, quod quaedam sunt gravamina reparabilia, ut sunt ista de quibus statim dictum est [...] Attendat etiam Inquisitor quod, licet a die responsionis habeat tringinta dies ad apostolos exhibendum [...] et possit petenti apostolos assignare ultimam diem iuris, hoc est trigesimam ad apostolos recipiendum, tamen ne videatur quod vult vexare delatum, et de vexatione indebita reddat se suspectum; et ne videatur confirmare gravamen sibi impositum, propter quod extitit appellatum, melius est quod assignet infra temporis iuris terminum competentem, utpote decem dierum vel viginti, et potest postmodum (si expedire viderit) adveniente termino, prorogare, dicendo se fuisse aliis negotiis fidei implicatum vel huiusmodi [...] Quando vero delatus dubitat quin contra eum feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua, frequenter recurrit ad appellationis remedium, ut sic subterfugiat Inquisitoris iudicium, et sic ab inquisitore appellat et causas frivolas assignat, utpote quod Inquisitor eum captum tenuit, et cautioni idoneae eum tradere noluit, et similia frivola colorata, qua appellatione Inquisitori praesentata, Inquisitor copiam appellationis petat, qua habita statim vel post duos dies respondeat, in qua responsione diem et horam et locum appellanti ad dandum et recipiendum apostolos tales, quales decreverit, praefigat... Si enim videat quod causae appellationis sunt falsae et frivolae atque nullae, et quod appellans non vult nisi iudicium subterfugere, seu prorogare, det apostolos negativos seu refusatorios", *Directorium inquisitorum*, p. 487-488.*

la imputada, està en disposició de donar-les perquè el procés es troba en el punt de poder-ho fer; l'acusada no ha presentat cap indicati que demostrí una justa causa de sospita contra l'inquisidor, que està disposat a fer tot el que és de dret; per tant, Agnès no ha estat tractada injustament i il·lícita; per consegüent, l'apel·lació a l'Inquisidor general és «vana i frívola». D'aquí que els apòstols fossin refutatoris o denegatius.⁶⁹

Tot seguit, Agnès presentà per escrit l'apel·lació que havia fet a la sessió anterior del dia 31. L'Inquisidor Amand des Vall l'havia tractat contra el dret i la justícia i l'havia vexat indegudament, estant prenyada, delatada i acusada per enemics:

- 1) l'Inquisidor l'havia escorcollat personament contra el que mana el costum i contra el que l'honestat de la dona exigeix;
- 2) contra el que és costum, ella, una dona, havia estat empresonada i subjectada amb grillons i cadenes;
- 3) feia ja 30 dies que estava tancada a la presó, aïllada de tot contacte i consol de cap home, amb la qual cosa l'Inquisidor ignorava conscientment les sancions canòniques imposades a tot Inquisidor que actués abusivament;
- 4) havia cercat com a testimonis aquells que eren enemics manifest de l'acusada Agnès;
- 5) li havia robat una copa d'argent i l'amenaçava de prendre-li tots els seus béns.⁷⁰

69. "Et dictus locumtenens Inquisitoris, visa apellatione interposita a dicta domina Agnete a nullo gravamine sed vane et fruxtatorie, quoniam dictus Inquisitor nunquam sibi denegavit deffensiones, ymmo paratus est sibi dare eas, cum processus fuerit in punto ipsas dandi, neque dicta domina allegat minusque hostendit aliquam iustam causam suspitionis contra dictum Inquisitorem. Quam cum hostenderet, prefatus locumtenens paratus erit facere quit iuris fuerit et rationis. Quibus attentis et processu inde facto, non credit in aliquo eam gravasse. Et cum apellationibus frivolis nec ius defferat nec sit a iudice defferendum, idcirco predictae apellationi tanquam vane et frivole non deffert, dans sibi presentem cedulam pro apostolis reffutatoriis. Mandans notario eam continuari et in presenti processu post apellationem predictam viva voce a dicta domina interpositam seu licet in scriptis non tamen in forma debita", Apèndix documental, doc. 3.

70. "Et primo in ipsius mulieris captione personali propriis manibus inoneste per vos facta scrutando vestes superiores et inferiores, carnem eius propriis manibus illicite pertractando contra morem et honestatem mulierum in omni iudicio observatum. Insuper ipsam constitutam in tuta custodia pro mulieribus deputata contra morem mulierum cum conpedibus ferreis vexatis ac cum cathena ferrea amplius vexare intendebatis, nisi quia nepharium et crudelis-

Agnès, en aquests escrits, considerava que l'Inquisidor actuava com un injust i cruel·líssim jutge, per la qual cosa apel·lava Francesc Sala, Inquisidor General, “*virum in omnibus approbatum et iustum*”, i, per tant, demanava que hom li donés els apòstols pertinents positius. L'Inquisidor, atenent el que és de dret, com hom pot veure al *Directorium inquisitorium*, fixà el termini que és de dret per donar els apòstols.

El dia 21 de juny, Joan Garcia, notari de Barcelona, que haviat estat testimoni en el procés, es presentà davant l'Inquisidor al convent dels Frares Predicadors. Joan Garcia demanà llicència per ser procurador de l'acusada Agnès, que li fou concedida.⁷¹ Tot seguit, ara com a procurador de l'acusada, demanà amb insistència que l'Inquisidor li concedís els apòstols «*reverencials*» o positius sobre l'apel·lació presentada per l'acusada Agnès. La resposta de l'Inquisidor fou que havia actuat justament i jurídica contra l'apel·lant, el tracte donat a ella no fou vexatiu, l'apel·lació, per tant, era frívola. Per tant, refusà la dita apel·lació, tot considerant la resposta verbal com a apòstols negatius, tot seguint també les directrius del *Directorium inquisitorium*.⁷²

simum accitum stantibus iudicabatur cum compedibus et cathena ferrea mulierem sub fortissima custodia positam debere constringi. Insuper quia per triginta fere dies in dicto carcere nimis duro sub duabus clausuris tenuistis eidem omni hominum loquela et solatio denegato ac insuper crudelitatem nimiam exercendo, pridie ipsam in duriores et terribiliores carcerem transferre mandastis, crudelibus afligendo, limites vestri sacri officii transgrediendo iuxta sacrorum canonum sanctiones, ulterius vero emulos et malivolos dicte mulieris scienter quesieritis cum quibus et quorum consilio totum processum confecistis, ut occultariter probabitur suo loco, necnon preter cupam argenteam quam vi de domo ipsius rapuistis quo minatus fuistis eidem mulieri quod preter cupam predictam omnia bona eius usurpabitis et ipsam mulierem penitus desipabitis et multa alia suo loco et tempore alleganda contra dictam mulierem ius et iustitiam pretermittendo crudelissime ut crudelis egeretis in maximum contemptum vestri sacri officii, quod pro proprietate et salute animarum institutum est, ideo propter dicta gravamina illata [...]”, Apèndix documental, doc. 3.

71. L'instrument públic del nomenament del notari Joan Garcia com a procurador porta la data de 23 de juny. Vegeu l'Apèndix documental, doc. 4.

72. “*Et dictus Inquisitor respondens praefatae interiectae appellationi dicit quod ipse iuste et secundum canonicas sanciones, ac consulta ad Inquisitores et privilegia eorundem, processit et procedere intendit, ac a iuris tramite non descensit, nec discedere intendit, neque ipsum appellantem aggravavit, nec aggravare intellexit, nec intendit, quod patet per causas coloratas allegatas singulas discurrendo: non enim gravavit eum in hoc, quod ipsum cepit, et captum tenuit, quia cum sit sibi delatus de haeretica pravitare, et testes multos habeat contra eum, merito ipsum tanquam convictum de haeresi, vel sibi vehementer suspectum captum tenere debuit atque debet: nec gravavit eum, quia dare ipsum noluit cautioni,*

De tot se'n féu instrument públic, perquè en totes les actuacions d'aquest intent d'apel·lació de l'acusada davant el tribunal de la Inquisició per crim d'heretgia estigueren presents dos testimonis i el notari Bartomeu Costa, qui en donà fe pública i féu escriure en una acta tots els fets i transcriure en ella totes les cèdules contenint els requeriments d'apel·lació d'Agnès i les respostes i apòstols donats per l'Inquisidor, el qual publicà la present inquisició i inicià així la segona fase del procés, la fase «en defensa», de la qual no ens ha arribat la relació escrita i, menys encara, el resultat final del procés, és a dir, la sentència.⁷³

Tanmateix, i això sí que és positiu, aquest instrument que conté els fets sobre l'intent d'apel·lació de l'acusada Agnès ens il·lustra sobre el sistema processal, sobre la possibilitat d'actuació d'un acusat en la fase «en ofensa», sobre la possibilitat de recusar un jutge, l'Inquisidor, per parcialitat manifesta i maltractament, és a dir, per tracte injust i il·legal envers un acusat, sobre les garanties legals a l'abast d'un acusat i els seus drets, potser massa limitats, sobre la possibilitat d'apel·lar, no per una sentència considerada injusta donada en la fase final del procés, sinó sobre la possibilitat d'apel·lar durant el procés, en aquest cas en la primera fase del procés, la fase «en ofensa». Però també ens il·lustra sobre les competències de l'Inquisidor i, sobretot, sobre els seus privilegis i el seu poder. Si en el procés del mestre de cases Pere Marc el mateix inquisidor, Amand des Valls, actuava amb certa benevolència, aquí, en el cas de la dona Agnès, ho feia amb

nam cum crimen haeresis sit crimen de maioribus, et ipse appellans esset convictus et staret in negativa, nequaquam erat, nec est cautioni etiam maximae dandus, sed est et erat in carceribus detinendus [...] dicat sic: Quare apparet quod ipse Inquisitor iuste et debite processit, et a iuris semitis minime deviavit, minusque ipsum in aliquo gravavit, sed ipse appellans per causas coloratas, atque fictas nititur subterfugere iudicium, iniuste et indebite appellando: propter quae eius appellatio est frivola atque nulla, utpote a nullo gravamine interiecta, peccans in materia et forma. Et cum appellationibus frivolis nec iura deferant, nec sit a iudice deferendum, ideo dicit ipse Inquisitor quod interiectam appellationem non admittit, nec admittere intendit, nec ei defert, nec ei deferre proponit. Et hanc responsionem offert dicto tali, sic indebite appellanti, pro apostolis negativis et mandat inseri statim et immediate post appellationem praedictam eidem praesentatam: et sic tradat notario, qui appellationem eidem praesentavit", Directorium inquisitorum, p. 488.

73. El dia 23 de juny era nomenat procurador Joan Garcia perquè apel·lés prop de l'Inquisidor General. El dia 20 d'agost encara era lloctinent de l'Inquisidor General Amand des Vall. Però el dia 15 d'octubre aquest era substituït per Guillem de Torre. Hom podria especular sobre les causes de la substitució. Tanmateix, també podríem preguntar-nos si el procurador Joan Garcia tingué èxit.

rigor tot mostrant, malgrat les aparences que escoltava l'acusada, el poder immens i absolut de l'Inquisidor, la recusació del qual era quasi impossible, com hom pot deduir de la lectura del *Directorium inquisitorum* de Nicolau Eimeric, que confirma la praxis inquisitorial, i que la concessió de qualsevol apel·lació topava amb l'autoritat de l'Inquisidor, l'únic que podia concedir-ne la llicència. Les garanties que protegien l'acusat eren, doncs, poques i minses. Aquest no podia fer altra cosa que acollir-se a la benevolència de l'«*Inquisitor haereticae pravitatis*», tant se val que actués un lloctinent o comissari o delegat.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Procés contra Pere Marc

1

1440, gener, 29 - octubre, 15. Barcelona

Acta notarial del procés contra Pere Marc, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, acusat d'un crim d'heretgia per fer actes de latria, exclusius de Déu, als dimonis. La sentència fou d'absolució per manca de proves concloents. Tanmateix, donada la naturalesa dels llibres i els objectes trobats a casa seva, fou amonestat severament i li fou imposada una penitència consistent en el rés diari, i prosternat de genolls, del salm «Misere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam».

AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Primus liber comunis*, 1438, desembre, 17 - 1442, gener, 27, s/n.

In^a Christi nomine. Noverint universi quod cum ad aures honorabilis et providi viri religiosi fratris Amandi de Vallo, in sacra pagina professoris, ordinis Fratrum Predicatorum, locumtenentis sive comissarii^b Sancti^c Officii Inquisitionis heretice pravitatis in civitate et diocesi Barchinone, a reverendo in Christo patre religioso fratre Francisco Sala, magistro in sacra theologia, eiusdem ordinis, inquisitore generali dicte heretice pravitatis in omnibus regnis et terris citra mare et Rossillione^d dicioni serenissimi domini regis Aragonum subiectis, auctoritate apostolica

a) *Han estat unificades i regularitzades segons la forma correcta continguda al ms. les grafies següents: aliqibus, confesionis, deffensiones, duessimo, fideiusiones, fiscali, fiscí, penitensiam, prosedi, relligiosi, sentensiam, sortiligiis, turi. Per tal d'evitar un aparat crític excessivament prolífic, limitem les notes a aquells accidents més notables.*

b) comissarii, al ms. comissarius.

c) sancti, al ms. sacci.

d) *Segueix ratllat* subiectis.

deputato, fama publica refferente, voce clamosa pervenisset quod quidam nuncupatus vulgariter Petrus Marchi, magister domorum, civis Barchinone, diabolico ductus spiritu, Deum non verendo et correctionem temporalem spernendo, usus fuerit invocationibus demonum, eos tenendo familiares, turifficationes, adorationes et alia officia latrie, que soli Deo pertinent et spectant, faciendo, de hiis dictus dominus locumtenens sive comissarius suam inquisitionem facere incepisset die veneris, vicesima nona mensis ianuarii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo, ipsamque perfecisset et publicasset, translatumque de eadem dicto Petro Marchi ac omnes exceptiones et deffensiones, que de iure essent concedende, sibi concessisset; idemque Petrus Marchi, seu verius eius procurator, tam coram dicto domino locumtenente inquisitoris, quam etiam coram honorabili et provido viro religioso fratre Guillermo de Turri, in sacra theologia professore, eiusdem ordinis, post revocationem locumtenentis dicti domini Amandi^e in dicta locumtenentia sive comissione succedenti, quasdam cedulas sive positiones in locum deffensionum obtulisset, confidensque de clementia dicti domini locumtenentis^f sive comissarii noviter creati, dictas deffensiones et exceptiones offerre omisisset et de probatione ipsarum minime curasset, petiissetque instanter ad ulteriora procedi et ab impositis penitus absolvi; cumque dictus frater Guillelmus de Turri, locumtenens sive comissarius memoratus, reverendo in Christo patri domino Barchinone episcopo processum dicte inquisitionis comunicasset; idemque reverendus dominus episcopus causam huiusmodi honorabili viro Narcisso de Sancto Dionisio, legum doctori, canonico Ecclesie Barchinone, eiusdem in spiritualibus et temporalibus vicario generali, comisisset; petiissetque instanter verbotenus dictus delatus seu aliqui eius parte ad ulteriora huiusmodi cause procedi, idcirco die sabbati, que fuit^g quintadecima mensis octobris, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXXX°, hora videlicet terciarum, ad^h audiendum sententiam per dictos dominos Guillelmum de Turri et Narcissum de Sancto Dionisio, vicarium generalem, iudices et comissarios memoratos, assignata, idem domini iudices,ⁱ habitis in et super premissis diversis colloquiis, tractatibus, consiliis et collationibus cum multis tam in^j sacra theologia quam in utroque iure peritis, ipsorumque votis et relationibus collectis, existentes intus^k palatium dicti reverendi domini episcopi, sedentes pro tribunali in consistorio dicti vicariatus more iudicum iudi-

e) *Segueix ratllat et.*

f) *Segueix ratllat inquistorio.*

g) *Segueix ratllat XV^a.*

h) *ad interlineat.*

i) iudices, *al ms.* iudes.

j) *Segueix ratllat et.*

k) *intus interlineat.*

cantium, presente ad hec dicto Petro Marchi delato, existente genibus^l flexis coram ipsis terre^m prosternato, quem delatum dicti domini iudices primitus verbo diligenter monuerunt et sibi penitentiam in huiusmodi sententia infrascriptaⁿ contentam iniunxerunt, et presentibus venerabili Petro de Turribus, in utroque iure baccallario, procuratore fischali,^o etiam honorabili Francisco Colomerii, decretorum doctore, cive Barchinone,^p advocato fischali curie dicti domini locumtenentis inquisitoris, pro parte^q fischali in hiis intervenientibus, presenteque me Bartholomeo^r Costa, notario publico^s infrascripto, et presentibus etiam honorabilibus religioso fratre Berengario Rubey, magistro in sacra pagina, dicti ordinis Predicatorum, conventuale Barchinone, Iacobo Porta, legum doctore, comendatore ville de Vallibus,^t ordinis Sancti Anthonii, et Iohanne Marchi, clerico, notario dicti vicariatus,^u pro testibus ad hec vocatis specialiter et assumptis, idem domini iudices suam in scriptis protulerunt sententiam sive declaracionem in modum^v sequentem:^w

Christi eiusque genitricis virginis Marie nominibus humiliter invocatis. Unde nos Narcissus de Sancto Dionisio, legum doctor, canonicus et prepositus Sedis Barchinone ac vicarius generalis reverendi domini episcopi Barchinone, et frater Guillelmus de Turri, sacre theologie professor, locumtenens inquisitoris heretice pravitatis in civitate et diocesi Barchinone a reverendo magistro Francisco Sala, inquisitore generali, datus et assignatus, visa denunciacione per procuratorem fiscalem dicti officii inquisicionis obblate contra Petrum Marchi, magistrum^x domo-

l) *Segueix ratllat flect.*

m) *terre sic al ms.*

n) *Segueix ratllada una paraula il·legible.*

o) *fischali interlineat.*

p) *Segueix ratllat seu.*

q) *Segueix ratllat seu.*

r) *Bartholomeo, al ms. Bartholomei.*

s) *publico, al ms. pubico.*

t) *Segueix ratllat orde.*

u) *vicariatus, al ms. vicariaus.*

v) *Segueix ratllat sequen siquidem.*

w) *Segueix ratllat* Lata fuit predicta sententia sive declaracio per per dictos dominos iudices sive comissarios ac per dictum dominum vicarium de voluntate dicti domini eius coniudicis lecta et publicata et post ipsius sentencie promulgacione de mandato dictorum iudicum sive comissariorum et ad instaciam dicti procuratoris fischalis omnes libri et cedule per dictum Petrum Marchi dicto domino locumtenenti inquisitoris traditi ut reprobati fuerunt inge combusti platea introhitus dicti palatii die hora anno anno et loco predictis presente me dicto et infrascripto notario et testibus predictis ad premissa vocatis specialiter et assumptis ut superius continentur et pluribus aliis hic multitudine satis grandi plurima alia in proceso de hiis dicta et actitata coram dicto domino locumtenente inquisitoris serius enarrata videntur de quibus omnibus et.

x) *magistrum interlineat.*

rum, delatum de aliquibus heresibus in eadem contentis; visis depositionibus testium in offensam dicti delati productorum; visis confessionibus dicti delati; visis etiam diversis cedulis apud dictum delatum repertis et aliquibus libris reprobatis et de heresi suspectis; visis defensionibus dicti delati; visis videndis et attentis attendendis, sedentes pro tribunali more iudicis iudicantis, sacrosanctis Evangeliiis coram nobis positis et per nos reverenter inspectis, ut de vultu Dei nostrum procedat iudicium et oculi mentis nostre cernere valeant equitatem, die horaque presentibus ad hanc nostram sententiam utrique parti assignatis, et ad quam ad cautelam cum presenti assignamus, presente avvocato fischi dicti officii inquisitionis, ad eandem proferendam procedimus in modum qui sequitur:

Cum non constet nobis per processum dicte inquisitionis, videlicet tam per testes quam per ipsius delati confessiones, quod dictus Petrus Marchi delatus fuerit invocator demonum seu uti divinacionibus et sortilegiis cum adoratione demonum, turificatione, et alias circa ydolorum aras nepharias preces emittere seu demones consulere,^y taliter quod saperent heresim manifeste et ex quibus contra eundem ut^z hereticum esset procedendum, nisi per unum testem consonum criminis, idcirco, hiis attentis et consideratis et alias, pronuntiamus, sententiamus et declaramus dictum Petrum Marchi de hiis heresibus, de quibus fuit apud^{aa} nos delatum, et contentis in processu dicte inquisitionis fuisse et esse absolvendum, et eundem^{ab} cum presenti a dicto crimine heresis absolvimus et relaxamus et nostro fischi procuratori scilencium imponimus sempiternum. Verum quia tam ex testium depositionibus et confessionibus dicti delati^{ac} quam ex libris, cedulis et scriptis apud eundem delatum repertis et alias constat nobis ipsum Petrum Marchi demones invocasse alias quantum per adorationem et turificationem et modo et forma heresim manifeste sapientibus, licet de eius animo et affectu satis constet, propter quod non est dubium dictum Petrum non minimum errasse sive^{ae} peccasse, considerato tamen et attento quod dictus Petrus Marchi, qui in duro et durissimo carcere^{af} per longum tempus apartatus cum compedibus et cathena in collo stetit, absque eo quod non permittebatur ut eius uxor et filii eundem visitarent nec cum eo loquerentur, satis ex eo penitentiam reportavit et sua peccata flevit, considerata eciam ingenti inopia et paupertate dicti delati, volentes cum hiis et aliis attentis nos haberi cum dicto Petro Marchi potius misericorditer quam iustitie sequi rigo-

y) consulere, *al ms.* concusulare.

z) ut *interlineat*.

aa) apud *interlineat*.

ab) eundem *interlineat*.

ac) *Segueix ratllat* quod.

ad) constet, *al ms.* costet.

ae) *Segueix ratllat* Petrum.

af) *Segueix ratllat* per lognum.

rem, quod propter predicta gesta per eum et attemptata pro dicta demonum invocatione et aliis de quibus est delatus, ut pro penitencia et loco penitentie, factaque primitus per nos dicto delato diligenti monitione et dictorum criminum redargutione, exutisque^{ag} coram eodem delato omnibus libris, cedulis et scripturis suspectis apud dictum delatum repertis, iniungatur eidem ut per unum^{ah} annum continuum die qualibet genibus flexis, et eciam aliqua si comode facere poterit, seu in domo vel alio loco congruo, dicat pro eius peccatorum remissione psalmum de "Miserere mei Deus secundum^{ai} magnam misericordiam" et cetera.^{aj} Et cum presenti eidem Petro Marchi dictam iniungimus penitentiam, cancellantes cum hac eadem quascumque securitates, manulleutas, iuramenta, fideiussiones, cum quibus dictus delatus seu quivis alii pro eo hac de causa teneantur obligati sive obnoxii et cetera.

Lata fuit predicta sententia sive declaratio per dictos dominos iudices sive comissarios ac per dictum dominum vicarium de voluntate dicti domini eius coniudicis lecta et publicata. Et post ipsius sententie promulgationem de mandato dictorum dominorum iudicum sive comissariorum, et ad instantiam dicti procuratoris fischalis, omnes libri et cedulae per dictum Petrum Marchi dicto domino locumtenenti inquisitoris traditi ut reprobati fuerunt igne combusti in platea introhitus dicti palatii die, hora et anno et loco proxime dictis, presente me dicto et infrascripto notario et testibus predictis, ad premissa vocatis specialiter et assumptis, ut superius continetur, et pluribus aliis in multitudine satis grandi, prout hec et quamplurima alia in processu de hiis ducto et actitato coram dicto domino locumtenente inquisitoris seriusius narrata^{ak} videntur. De quibus omnibus et singulis supradictis prefatus Petrus Marchi petiit et requisivit sibi, et aliis quorum intersit, fieri et tradi unum et plura publicum et publica instrumentum et instrumenta per me notarium supra et infrascriptum.

Que fuerunt acta Barchinone die, hora, mense et anno et loco predictis, presentibus testibus superius nominatis et me notario predicto, prout superius continetur.

ag) exutisque, *al ms.*

ah) unum *interlineat.*

ai) *Segueix ratllat maner.*

aj) *Segueix ratllat et cetera.*

ak) narrata, *al ms. narrati.*

1404, agost, 20. Barcelona

Inventari dels escrits i objectes trobats a casa de Pere Marc, mestre de cases, ciutadà de Barcelona, que serviren per a fonamentar l'acusació d'heretgia per fer actes de latría als dimonis.

Original perdut. Còpia deguda a Andreu Balaguer i Merino, s. XIX.⁷⁴

Inventari de les escriptures e processos liurats per lo reverent mestre Amandez Vall, olim lochtinent de Inquisidor, al reverent mestre Guillem Torres, lochtinent de Inquisidor per la ciutat e bisbat de Barchinona novellament elegit.

Die sabbati, XX^a mensis augusti, anno a nativitate Domini millesimo CCCC XXXX, inter septimam et octavam oras ante meridiem ipsius diei, in presentia mei Bartholomei Costa, auctoritate regia notarii publici per totam terram et dominationem serenissimi domini regis Aragonum, et in presentia etiam [...]:

Primo, IIII planxes d'astany, en cascuna de les quals ha tres rotlos dintre de los quals ha algunes letres entrecavades ab alguns caractes.

Ítem, dos coltells ab mànechs blanchs de mala talla.

Ítem, dos trossos de crestalls: la un era rodó, l'altre era pla a quatre cayres, ambolcats en un sendat.

Ítem, un cartepàs de talla larga, cubert de pergamí, contenint III fulles scrites, lo qual comensa: *Aquest libre de semblansa de tots los hòmens*. E feneix: *balas agnus balas fa scriure en pergamí verge e posar sots capell*.

Ítem, dos cisterns de paper sens alguna cuberte. La un dels quals ocupa IIII fulles, qui comensa: *A dolor prenets coral*. E feneix: *Direm-ne «in furore»*. En lo qual ha molts rotlos e diverses caractes. E l'altre comensa: *Assí comensa lo Libre del Semiforas, lo qual donà lo Creador a Adam*. E en la penúltima carte ha una pintura quaix feta com a marró. E és sots escrit: *Per desligar persone ligade*. E feneix lo dit coern en la darrera carta: *Et testificentibus que contra me sunt, amen*.

Ítem, altre cistern de paper, lo qual occupe en scripture IIII fulles, lo qual comensa: *Divendres en ora de Venus*. E feneix: *Explicit experimentum spiritus Bilech sertum*.

Ítem, altre cistern de paper qui occupe IIII fulles. E comensa: *Incipiunt Clavicula Salamonis*. E feneix: *De la persona que amarets e volrets*.

74. Com hem dit a la nota 46, disposem tan sols d'una transcripció que es troba a A. BALAGUER Y MERINO, «Carta al Sr. D. Matias de Martino...». Vegeu la reproducció que en fa M. MENÉNDEZ Y PELAYO, *Historia de los heterodoxos...* D'aquest prové el text de l'inventari que es troba en E. FORT I COGUL, *Catalunya i la Inquisició...*

Ítem, altre cistern de paper, qui ocupa XI fulles scrites, qui comensa: *Assí comensa La Clau del Semiforas*. E feneix: *Perquè jo us prech en aquesta ora, amén*.

Ítem, un cuern de pergami scrit de letra rodona, lo qual ocupa VIII fulles, qui comensa: *Incipit consecratio Arymadenari*. E feneix: *Altanayl Almista*.

Ítem, un full de paper, en lo qual ha diverses rotlos e letres innotes.

Ítem, un cistern de paper, qui ocupa en scripture XIII fulles e comensa en lo vermell: *Canticum novum*. E en lo negre *Cantars*. E feneix *La obre qui-s pertany*.

Ítem, un cartapàs de paper ab cubertes de pergami, de III cisterns, lo qual és tot ple de caractes. E comensa: *Devant Senyor*. Lo segon cistern comensa: *No sien IX dies*. Lo terç comensa après los caractes: *Si vols disputar ab heretges*.

Ítem, dues fulles de paper, en les quals ha pocha scripture, qui comensa: *Sinch de ypicon*. E feneix: *Lo VIII és dit*.

Ítem, un cuern de paper, qui ocupa de scripture X fulles. E comensa: *Assí comensa La Clau de Semiforas*. E feneix: *Et auxilio Creatoris, amen*.

Ítem, altre cistern de paper, qui ocupa de scripture VII fulles. E comensa: *Oracions de les VII planetes*. E feneix: *Ab los perfums que acostuma és ordonat. Deo gracias*.

Ítem, altre cistern de paper, qui ocupa en scripture VIII fulles. E comensa: *Aquests són los perfums del sol*. E feneix: *Gabriel està sobre-l mes de marts Dumiel*.

Ítem, altre cistern de paper, qui conté XIII fulles scrites. E comensa: *De arte entomptica et ydayca*. En lo qual ha molts rotlos e caractes. E feneix: *De ossibus caponorum et de corvibus*.

Ítem, dos cisterns de paper, qui ocupen XXIII fulles, qui comensa lo primer cuern: *Comensa lo segon libre de La Clavicula*. E feneix lo segon cuern: *Per què aquest libre sanctíssim se deu tenir*.

Ítem, altre cistern, qui ocupa scrites VIII fulles. E comensa: *En la qual manera se preparen speriments de furts. La fe en totes coses de obres de ymatges*.

Ítem, un cartapàs poch de II cisterns ab cubertes de pergami, qui ocupa XXII fulles. Comensa: *Ad impetrandum quicquid volueris*. E après se segueix: *Erga altare*. E feneix: *sanare luego que privado es*.

Ítem, un libret petit de pergami, lo qual conté XIII fulles scrites. E comensa: *Domine Ihesu Christe*. E feneix: *En remembransa deu*.

Ítem, un cartapàs de paper ab cubertas de pergami, qui ocupa XVIII fulles scrites. E comensa: *En divendres ans del sol exit*. E feneix: *sens manament del mestre*.

Ítem, un full de paper trencat a forma de procés, qui ocupa III fulles scrites: *Si tu vols fer esperiment general*. E feneix: *Stelle qui dicitur Mesembrion*.

Ítem, mig full de paper scrit, qui comensa: *Mane e conjur e stretch*. E feneix: *Amén, amén, amén*.

Ítem, dues cartes poques scrites, en la qual ha una figura quadrade. E en l'altre ha molts noms ignots.

Ítem, un libret de pergami ab cubertes de pergami, qui occupe XIII fulles scrites, qui comensa: *Isti sunt phi[...]*. Et finit après caractes: *Neon*.

Ítem, una nòmina de pergami verge, en la qual ha pintats molts rotlos e caractes.

Ítem, un petit libret de paper, qui comensa: *Isti sunt phi[...]*. Et finit: *Per virtut de aquestes paraules*.

Ítem, un petit libret de paper, qui comensa: *Per fer pedres contrafetes de crestall*. E feneix: *Alegras e feren gràcias a Déu Ihesu Christ*.

Ítem, un poch trosset de pedra blancha, en la qual ha un rotlo concavat ab algunes letres innotes.

Ítem, migs fulls de paper. En la un del quals ha pintade un fas o ymage ab los pits plens de caractes, e no mostre sinó lo cap, mans e peus. E l'altre fulla havia pintat un marró i figura quadrade ab alguns noms.

Ítem, un tros de pergami verge, en què és pintade la dite figura o ymage de vermelló.

Ítem, un libret de pergami ab cubertes de cuyro, en lo qual ha pintades moltes ymages e rotlos de vermelló. E comensa: *Pater est vita, Filius est sanitas*. E feneix: *de Boscho*.

Ítem, un cuern de paper, qui occupe X fulles, qui comensa: *Per fer venir dones*. E feneix: *Sobre lo cap de una gallina e seguria*.

Ítem, un tros de pergami verge, qui comensa: *Jo Billech o qualsevulla altre sperit*. Et finit: *Dan en lo nom*.

Ítem, VII trossos de paper scrites. La un dels quals comensa, lo primer: *Dejunarà*. Lo segon: *Rey siats*. Lo terç: *Retxiel mante*. Lo quart: *O tu Retxiel*. Lo quint: *O tu rey*. Lo sisè: *Jo Pere March man a-n Retxiel*. Lo setè: *Manté que te'n vages*.

Ítem, un full de paper trencat en IIII fulles, part scrit e part blanch, qui comensa: *Primer pendràs una creature verge*. Et finit: *Cum cultor exorzimus ipse est*.

Ítem, vuyt fulles o trossos de paper entre grans e pochs. La primera de les quals comensa: *Qualsevulla imperador*. La segona: *Recompte Seroen*. La tercera: *Si vols demanar gràcia a senyor*. La quarta: *Ypericon*. La V^a: *Tres sants àngels*. La VII: *Divendres en ore de Venus*. La VIII: *Hages dos mirals*.

Ítem, li liurà dos processos originals de na Medoya e d'en Gabriel Valls.

Ítem, un petit cistern de paper, en part scrit e en part blanch, cusit ab fil blanch, en lo qual ha scrites alguns ligaments e alguns desligaments.

Ítem, una petite cèdula de paper, en la qual comensa: *Passó axí siats vosaltres perasosos e ligats*. E feneix: *lat lal lat*.

Ítem, algunes fulles de erbe sequa, qui stan embolicades dins un paper.

Ítem, un cuern petit de paper, qui ocupe quatre cartes scrites. La una de les quals comensa: *Si vols que la fembra te digue tot son coratge*. E finit: *de una nit de una dona*. E après se seguexen algunes letres.

Ítem, duas petites cèdules de paper. La una de les quals comensa: *Quant lo trigo sie sech*. La segona comensa: *Al ja e descobrir-las*.

Ítem, un trosset de pergamí, en lo qual ha algunes letres divisides. E en la fi són les paraules següents: *Dessots lo portal*.

Ítem, dos trossos de paper squinsats. En la un dels quals és, de una part, part de una creu ab dues letres negres grans *a* e *l*, e ab alguns noms. E en l'altre part havia algunes conjuracions, qui comensa: *Per aquets preciosos noms*. En lo segon tros ha una part de rotlo e senyal de *Salamó*, dintre ab dues *ons*, une *c* e dues *n*.

Ítem, tres trossets de pergamí. Los dos dels quals comensen: *Lagraximin*. Lo tercer, en què ha VI creus, comensa: *Jesus hohanos*.

Ítem, un tros de pergamí petit, en què ha pintat un caracte ab algunes letres innotes.

Ítem, un tros de pergamí larch e stret, qui comensa: *En nom de Déu gran*. E segueix-se: *Conjur-vos, tals sprits*. E feneix: *E complí tot ço que ell volgué, de bé e de mal*.

Ítem, un poch de saffrà dins un paper.

Ítem, dos trossets petits de pergamí. E la un dels quals comensa: *Per amor*. E ha aquí letres separades. Lo segon comensa: *Ebliena eli*. E feneix: *Per axir de pressó*.

Ítem, un troset petit de pergamí verge, segons se mostrave, en lo qual són scrietes les paraules propdites.

Ítem, una carte de paper, en la qual ha pintat un castell ab tres torres, lo qual és vist ésser de strologia.

Ítem, un trosset petit de pergamí, en què ha alguns caractes.

Ítem, un tros de tresflorí.

Ítem, un trosset de paper.

Ítem, un trosset petit de crastal petit envolcat en paper.

Ítem, un anell de lautó ab una pedra de crastall de color vermella.

Ítem, un trosset petit de pedra blancha enbolcade en paper.

Ítem, tres trossos de soffre de diverses natures.

Ítem, un tallaplomes.

Ítem, una agulla e una ploma de scriure de ferro.

Ítem, dos caps de cornetes de bou.

Ítem, uns quants trossos de lignum aloes.

Ítem, alguns trossos de sera.

Que omnia superius designata deinceps dictis processibus [...], ut ipse reverendus magister Amandus asseruit, fuisse Petri Marchi, magistri domorum, nunc pro crimine heresis in captione detenti. Postmodum autem, die sabbati, XV^a dicti mensis et anno predicto [15 d'octubre de 1440], fuerunt combusta omnes predicti libri et omnia alia in posse Petri Marchi inventa, preter processus predictos, in patio palatii episcopalis ex mandato reverendi fratris Guillermi de Turri, locumtenentis Inquisitoris, et honorabilis domini Narcisii de Sancto Dionisio, vicarii in spiritualibus et temporalibus reverendi domini episcopi Barchinone, ex quo in sen-

tencia absolutoria dicti Petri Marchi in dicto loco et dicta die lata et promulgata sich continebatur, presente me dicto notario [Bartholomeo Costa] et presentibus honorabilibus et providis viris domino Iacobo Porta, decretorum doctore, magistro Berengario Rubey, ordinis Predicatorum, discreto Iohanne Marchi, notario, et puribus aliis in multitudine satis grandi.

Procés contra Agnès, muller de Berenguer Modoy i apel·lació

3

1420, maig [...] - juny, 21. Barcelona

Declaracions de tres testimonis en el procés contra Agnès, muller de Berenguer Modoy, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona. Agnès recusa fra Amand des Vall, lloctinent de l'Inquisidor general de la Corona d'Aragó, per maltractament i actuació imparcial. És per això que apel·la a fra Francesc Sala, Inquisidor General. Ni la recusació ni l'apel·lació prosperaren.

AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Plec de documentació diversa, 1439 - 1449: «Apellatio domine Agnetis, uxoris Berengarii Modoy»*, s/n.

AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Primus liber comunis, 1438, desembre, 17 - 1442, gener, 27*, s/n.

AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Manuale primum, 1438, desembre, 17 - 1444, setembre, 11*, s/n.

Ihesus Christus. In Christi nomine. Ihesus Christus
Appellatio domine Agnetis, uxoris Berengarii Modoy /

[Joan Garcia, notari de Barcelona, testimoni]

Discretus Iohannes Garcia, notarius, comorans Barchinone, testis citatus, iuratus et interrogatus dicere veritatem, quam sciat, in et super infrascriptis.

Et primo fuit interrogatus si ell, testimoni, coneix la dona na Agnès, muller d'en Berenguer Modoy, e dix quod sich.

Interrogatus^a com la coneix, e dix que per ço com ha posat en case sue essent sa hoste e ja abans la conexia en temps de mossèn Vilarasa, prevere.

Interrogatus si sab ni ha hoyt dir que / la dita Agnès sia presa ne tengude en la

a) *Segueix ratllat si sap per.*

presó per negú, e dix que^b hoc, car ell, testimoni, la ha viste en la presó comuna de la ciutat e parlat ab ella.

Interrogatus si sab per què stà presa la dite Agnès, e dix que ha hoyt dir que stà presa e detengude per mossèn lo Inquiridor per alguns crims que la inculpa-ven^c.

Interrogatus si ell, testimoni, sab ni ha hoyt dir qui li ha ordonade ne scrite la appel·lació que ara poch ha la dite / Agnès ha interposade devant lo reverend lochtinent de Inquisidor, *et dixit* que ell, testimoni, no sab qui la-y ha ordonade ne scrite ne consellade^e, com ell, testimoni, no la hage viste. Sta en veritat que ell, testimoni, parlant hir ab la dite Agnès, li dix ell, testimoni, qui era son advocat e la dite Agnès respòs-li que mossèn Galceran Desén. Si lo dit mossèn^f Galceran la-y ha scrite ne ordenade, no-y sab res ell, testimoni, ne-u ha hoyt dir a la dite Agnès, ne sab ell, testimoni, / quin li-u^g ha consellat a la dite Agnès, ne-u ha hoyt dir a negun altre, ne-u sabie sinó per ço com ella mateixa lo-y dix hir.

Interrogatus si ell, testimoni^h, stant en case de la dite Agnès o fore de aquella, algunes vagades hauria hoyt dir a la dite Agnès tals paraules o semblants dressants aquelles contra Nostre Senyor Déus e la sua Beneyte Mare ne sants ne santes de paradís, ne si ha vist ne hoyt ell, testimoni, fer ne obrar algunes coses a la dite Agnès qui vinguessen ne-s sgordassen a la fe christiana / directament ne indirecte, e dix que ell, testimoni, foren dues o tres vagades que, la dite Agnès stant en sa case, vahé aquella a vinyares d'ell, testimoni, mont torbade de vi e qüestionajant-se ab una esclavⁱ que té en son servey, mogude de gran ira li hoy dir per tres vagades: «Jo renech^k aytal –dient de Déu– si^l tal cose no serà axí». E ell, testimoni, appartave's. E despuys ell, testimoni, reptave la dite Agnès dient-li per què dehia semblants / paraules, e la dite Agnès responia a ell, testimoni: «E com mesquina tal cose he dite?» Hoch a la fe dehia ell, testimoni. E lavors la dite Agnès dehia a ell, testimoni, que-s ajonollave en terra e-s prenia a plorar^m penedint-se que tals paraules hagués dites tant com toque. Que ella fes neguns actes ne digués de paraula que fossen contra la fe ne *bonos mores*, jamés ell, testimoni, tal cose vahé ni sabé,

b) *Segueix repetit* que.

c) *Segueix ratllat* coma.

d) *Segueix ratllat* no.

e) ne consellada *Segueix ratllat interlineat*.

f) *Segueix ratllat* .G.

g) li-u *interlineat*.

h) *Segueix ratllat* sap.

i) *Segueix ratllat* co.

k) *Segueix ratllat* die.

l) *Segueix ratllat* s.

m) *Segueix ratllat* penej.

ans vahia que / tenia son oratori en la cambre hon jahia e vahia que fahia reverència a aquell de grans vagades. E axí mateix diumenges e festes e altres dies de feyne la vahia anar a sa missa a Sancta Maria del Pi, axí com tot christià o christiana deu fer. Car si ell, testimoni, vahés a la dite Agnès fer coses contra la fe christiana, ell, testimoni, axí com aquell qui és christià, no soffarire ne permetera ni anirare en case allà hon se / tinguéis ni-s perpetràs coses ni actes contra Déu ni la sua Beneyte Mara ni sants ni santes de paradís, ans fora acusador de aquells aytals.

Interrogatus si sab queⁿ a cascuna de les dites tres vagades, que ell, testimoni, diu demunt que la hoya jurar e renegar, fos torbade de vi talment que fos fore de seny, e dix que ell, testimoni, de fi an fi, segons ha dit demunt, vahia ell, testimoni, que era molt irade / contra la dite sclave e alguna vagade de aquelles li donave vinyares a ell, testimoni, que fos torbade de vi e ere fore de son arbitre per la gran còlere e follonia que^o havia^p.

Interrogatus com ell, testimoni, sie stat interrogat, si cascuna vegade de aquelles la vahia fore de seny, e ell, testimoni, respongué que alguna vegade tots temps era / fore de arbitre, que respongué a l'interrogat e dix que ja-u ha dit demunt^q ell, testimoni, les coses contengudes en lo dit article e que no-n sab àls.

Interrogatus com él, testimoni, sie stat interrogat demunt^r, si totes les dites tres vegades la vahia fora de seny, e ell, testimoni, hage respost que de fi en fi^s vahia ell, testimoni, que era molt irade contra la dite sclave, e alguna vegade de aquelles li donave vinyares a ell, testimoni, que fos torbade e fora de son arbitre per la gran còlera^t, com hi ha diferència de alguna vagade a totes les tres vegades, que respongue si a cascuna vagade / la dita Agnès era irade e fellona e fore de seny^u, e dix que totes les tres vagades la vahia fallona e irade contra la dite sclave, segons ell, testimoni, ha dit dessús.

Et tunc dictus reverendus dominus locumtenens Inquisitoris, cum ipse non responderit interrogationi sue, mandavit^v sibi quod responderet interrogationi, scilicet utrum esset^w extra censum in qualibet vice illarum trium^x. Et dixit se stare et

n) sap que *interlineat*.

o) *Segueix ratllat de*.

p) *Segueix ratllat* interrogatus com si cascuna vagade de aquelles la vahia torbade ell testimoni.

q) *Segueix ratllat* que totes les tres vagades que ha dites demunt era la dite Agnès for mo.

r) *Segueix ratllat* que to.

s) *Segueix ratllat* era.

t) *Segueix ratllat* que respongué si totes dites tres vegades era fore de seny.

u) de seny *interlineat*.

v) *Segueix ratllat* quod.

w) *Segueix ratllat* interr.

x) cive illarum trium *interlineat*.

perseverare in predictis per ipsum supra depositis^y, ço és, que era fellona e irade e fore de son arbitre totes les dites tres vegades, tant com ell, testimoni, podia comprendre.

Interrogatus si ell, testimoni, sab ni ha hoyt si ella deposant jamay^z tocant a les sglésies per levar lo Cors de Jhesuchrist, si-s ha levades les falde e a mostrat les vergonyes en virtuperi del cors de Jhesuchrist, e dix^{aa} que nunca-u ha fet.

Interrogatus si aquell capellà qui morí a la Plassa Nove, qui stave en la sua case, si nunca ha raptade ella deposant de neguns malifficis ne si nunca li ha demanades hòsties, e dix que pot ésser que és stade reptade de alguns affers de case, mas de neguns malifficis jamay per negú fon reptade. /

Interrogatus si com ella fon presa la primera vagade, manà a negú que li tallàs la cuxe e que li matés una cèdula dins la cuxe, e dix que jamay ho dix a negú ne a negune, e que remet-ho al procés del qual és axit ab bone sentència.

Fuit sibi lectum, presentibus fratre Alano Michaelis, ordinis Predicatorum, et Martino^{af} *de Agude, magistro in artibus, et perseveravit.*

[Agnès, muller de Berenguer Modoy, acusada]

El ilico dicta domina Agnes, delata predicta, requisivit reverendum dominum locumtenentem, quatenus publicaret sibi / presentem inquisitionem in modum quod de illa posset copiam habere et dare suas defensiones. Necnon protestata fuit de iniuria et dampnis^{ab} *sibi facta per eundem reverendum dominum locumtenentem super modum captionis, hoc est, quia cum*^{ac} *maximo scandalo*^{ad} *et coram plebis multitudine eam cepit et posuit in carceribus Vicarii et fecit sibi ponere compedes et cepit a persona eius*^{ae} *scrutinium in magnum dedecus et vilipendium*^{af} *persone et fame sue et mandavit*^{ag} *ab ea ganifulos amoveri*^{ah}. *Necnon surrexit seu apportari fecit iniuste*^{ai} *a domo eius quendam cupam argenti*^{ak} *deauratam. Que dampna et iniuria possit suis loco et tempore proponere et allegare, requirens predicta in presenti processu continuari et cetera. /*

y) *Segueix ratllat* et ilico dictus reverendus dominus locumtenens inquisitoris.

z) *Segueix ratllat* leva.

aa) *Segueix ratllat* no.

ab) et dampnis *interlineat*.

ac) locumtenentem super modum captionis hoc est quia cum *interlineat i escrit damunt* inquisitorem qualiter sibi eam cum *ratllat*.

ad) *Segueix ratllat* cepit eam.

ae) cepit a persona eius *interlineat i escrit damunt* ceperunt *ratllat*.

af) et vilipendium *interlineat*.

ag) mandavit *interlineat i escrit damunt* ceperunt *ratllat*.

ah) amoveri *interlineat i segueix ratllat* et de hiis requisivit.

ai) seu apportari fecit *interlineat*.

ak) *Segueix ratllat* requirens deau.

Et confestim dictus reverendus dominus locumtenens respondens dixit quod bene erat intentio sua^{al}, quando esset tempus, publicare sibi presentem inquisitionem et dare sibi advocatum et procuratorem. Tamen quod de hiis haberet suum consilium et faceret quod iuris esset. Et in quantum tetigit de tacea, respondit idem dominus locumtenens^{am} quod ipse non vidit taceam nec eam tetigit, sed audivit quod baiulus secum apportavit pro salario eius et quod de illa nullam daret sibi rationem^{an}.

Et hoc factum fuit coram predictis testibus. /

[Caterina, muller de Bernat de la Font, ferrer, ciutadà de Barcelona]

Die martis, XXXI mensis madii, anno predicto.

Domina Caterina, uxor Bernardi de la Font, que superius^{ao} iam testificata est, testis citata, iurata et interrogata dicere veritatem.

Et primo fuit interrogata si ella, testimoni, ha hoyt dir a la dite Agnès en sos juraments que digués “Déu non ha poder”, et dixit que ja ha testificat demunt e que ha hoyt dir a la dite done en sos juraments que dehia “Jo renech Déu en despit de Déu”. Però que sertament no li recorde si dehia “Déu no ha poder”. Mas / que dehia en sos juraments moltes aretgies. Però que asòs lo-y hoyt dir.

Interrogata si en sos juraments li ha hoyt dir a la dite Agnès negun mal de la Verge Maria, e dix que no, may.

Interrogata si ella, testimoni, sab ni ha hoyt dir que la dite Agnès hage dit jamay que la Verge Marie era axí corrupude com una altre done, e dix que no.

Interrogata si ella, testimoni, sab ni ha hoyt / dir que la dite Agnès usàs de negunes males arts, e dix que no.

Interrogata si ella, testimoni, sab ni ha hoyt dir que la dite done Agnès^{ap} se sie despullade al seu terrat e que allà hage fets neguns^{aq} rotlos, e dix que ella, testimoni, ha hoyt dir a la dona appellade Vicente, qui sta al entrant del carrer d'en Serra, devant^{ar} un spacer^{as}, la qual ho vench dir al ort a la dite Agnès e a ella, testimoni^{at}, que lo fill d'en Vilar la havia escantade al vaynat, que dehia dir que la dite Agnès fahia rotlos al terrat e que prenia un colom e que-n fahia algunes coses. /

Fuit sibi lectum, presentibus discretis Petro Pau, prebitero, vicario Sancti

al) *Segueix ratllat* quando.

am) respondit idem dominus locumtenens *interlineat*.

an) sed audivit quod baiulus secum apportavit pro salario eius et quod de illa nullam daret sibi rationem *interlineat*.

ao) *Segueix ratllat* primo.

ap) *Segueix ratllat* hage fets.

aq) *Segueix ratllat* rotl.

ar) al entrant del carrer d'en Serra devant *interlineat* i escrit damunt devant *ratllat*.

as) *Segueix ratllat* qui va.

Saturnini de Monte Tornesio, et fratre Guillermo Splugues, ordinis Predicatorum. Et perseveravit. Et fuit sibi iniunctum tenere secretum per iuramentum.

[Bernat de la Font, ferrer, ciutadà de Barcelona]

Bernardus de la Font, ferrarius, civis Barchinone, testis citatus, iuratus et interrogatus dicere veritatem, quam sciat, in et super heretica pravitate.

Et primo fuit interrogatus si ell testimoni coneix la dona na Agnès, muller d'en / Berenguer Modoy, et dixit que^{au} hoc.

Interrogatus com la coneix, et dixit que per tant com ha stat en la case sue per spay de mig any e entorn.

Interrogatus si sab que la dite done sie horrible juradore o renegadora e despítadore de Déu e que digué en sos juraments digué^{av} que Déu non ha poder tal cose, et dixit que ell, testimoni, hoy de la dite Agnès renegar e despítar de Déu e dir «en despít de Déu» e «Déu non ha poder» e de fet que li axia molte corrupció de la bocha. /

Interrogatus quantes vagades li ha hoydes dir les dites paraules a la dite Agnès, e dix que més de una vagade lo-y ha hoyt o pur al meys dues vagades.

Interrogatus si sab que com la dite Agnès era irade, si renegave^{aw} o despítave de la Verge Marie, et dixit que com renegave de Déu, a sos viyares sí-s fahia de la Verge Marie, però no-u sab sertament.

Interrogatus si ell, testimoni, sab que negun mal sperit vingúes a la case de la dite Agnès, e dix star en veritat que, com ell, testimoni, stave a la case de la dite Agnès, / per ben un mes durà que sentiren una veu molt terrible qui venia tots vespres a les VIII° ores, e que com ell, testimoni, la sentia, tot seu spaventave, e que pensàs que fos qualche diable e qualche ànima. E que com ell, testimoni, dehia a la dite Agnès que aquella veu venia, ella non havia gens de por e que un diner que li donassen serrare tota la case tote e non volia parar orella a la dite veu.

Interrogatus si ell, testimoni, sab ni ha hoyt dir que la dite Agnès se'n pujàs al terrat de nits, e que ella fes neguns malifficis, e dix que no-u / sab ni-u ha hoyt dir, car com ells eren colgats, ella podie fer so que-s volie. E que algunes vagades trobaven lo lit de la dite Agnès que aytal s'era al matí com se levave com al vespre com se colgave. Si anave bruxant o no, no-u sab ell, testimoni, què fahia.

Generaliter et cetera.

Fuit sibi lectum, presentibus fratre Guillermo Splugues, ordinis Predicatorum, et Anthonio Masdeu, cive^{ax} Barchinone. Et perseveravit. Et fuit sibi iniunctum tenere secretum.

at) testimoni *interlineat*.

au) *Segueix ratllat* quibus.

av) *Segueix ratllat* que.

aw) renegave, *al ms.* renegade.

ax) cive, *al ms.* civi.

[Apel·lació de la imputada Agnès en forma pública]⁷⁵

Noverint^{ay} universi quod die martis inter quartam et quintam oras post meridiem^{az} ipsius diey, intitulata tricesima prima mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo, in presentia mei Bartholomei Costa, auctoritate regia notarii publici per totam terram et dominationem serenissimi domini regis Aragonum, et in presentia etiam fratris Guillermi Splugues, ordinis Fratrum Predicatorum, et Ludovici Pelat, carcerarii carcerum Vicarii Barchinone, ac Luce Calders, secum comoranti, testium ad hec vocatorum specialiter et assumptorum, reverendus dominus frater Amandus de Valle, magister in sacra pagina, ordinis Fratrum Predicatorum, locumtenens inquisitoris heretice pravitatis in civitate et diocesi Barchinone, constitutus personaliter in aula carceris curie Vicarie Barchinone, mandavit verbo Luche Calders, alteri ex custodibus dicti carceris, quatenus exire faceret dominam Agnetem, uxorem Berengarii Modoy, civis Barchinone, delatam de crimine heresis, ad deponendum. Et incontinenti dicta domina Agnes exivit. Et dum ipse reverendus dominus locumtenens diceret dicto Luche^{ba} Calders quatenus ipsam dominam Agnetem a congregatione aliarum mulierum et aliorum captorum separaret seu aportaret, dicta Agnes ibi personaliter constituta incontinenti verbo et cum gravi querela exposuit coram ipso domino locumtenente talia vel similia verba in effectum:

75. Totes les actuacions que portaren a dues apel·lacions d'Agnès es troben, com ja hem dit, al quadernet que conté part del procés. Aquestes actuacions al quadernet comencen així: "*Postmodum autem dicta die XXXI mensis madii, predictus reverendus dominus locumtenens Inquisitoris, constitutus personaliter in aula carceris curie Vicarii Barchinone mandavit Luche Calders, alteri ex custodibus carceris, quatenus exire faceret dictam dominam Agnetem, delatam predictam, ad deponendum. Et incontinenti dicta domina Agnes exivit [...]*". Al marge superior hom afegí posteriorment: "*Est in forma publica et clausum traditum*". D'aquí les correccions fetes al mateix quadernet, amb les formalitats pròpies d'un instrument notarial i mancat de l'espontaneïtat en la redacció que té el text del quadernet, obra del notari o d'un escriptent seu. Aquestes correccions del text del quadernet es feren a l'escripció del notari del procés, Bartomeu Costa. I, com és indicat, hom lliurà el «mundum» i féu les còpies sense etceterar al *Liber comunis* i de forma tan sols indicativa al *Manuale*. Nosaltres hem transcrit la còpia del *Liber comunis*. Vegeu: AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Primus liber comunis*, 1438, desembre, 17 – 1442, gener, 27, s/n; AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Manuale primum*, 1438, desembre, 17 – 1444, setembre, 11, s/n.

ay) Al marge esquerre Apellatio domine na Modoya.

az) martis inter quartam et quintam oras post meridiem *interlineat i escrit damunt* iovis intitulata secunda mensis iunii *ratllat*.

ba) Luche, *al ms.* Lucho.

Vos, reverende domine locumtenens, agravastis me iniuste multis modis, et nunc vultis me iterum fortius aggravare, quia posuistis me in compedibus^{bb} et sum pregnata, et nunc vultis me appartare seu apartari facere. Et quod peius est, quia, licet pluries ego^{bc} supplicaverim vos quatenus publicaretis^{bd} michi inquisitionem per vos contra me receptam, taliter quod copiam eiusdem habere possem, tamen vos ea facere recusastis in mei dampnum ac prejudicium valde magnum, propter que non imerito me quamplurimum agravastis, et timeo per vos in futurum fortius aggravari, ideo a vobis et ab omnibus vestris procedimentis contra me factis et fiendis verbo apello ad reverendum dominum Inquisitorem principalem, petens cum magna instantia apostolos reverenciales michi dari, a denegacione^{be} quorum iterum apello.

Quibus verbis per dictam dominam Agnetem dicto reverendo domino locumtenenti prolatis, immediate dicta domina Agnes verbo requisivit me dictum notarium quatenus de predictis omnibus et singulis sic, ut pretangitur, peractis, sibi facerem et traderem unum et plura publicum et publica consimilia instrumenta in fidem et testimonium premissorum.

Et predictis omnibus et singulis sic, ut premittitur, peractis, incontinenti dictus reverendus dominus locumtenens interrogavit dictam dominam Agnetem a quanto tempore citra erat pregnans. Que respondit quod a proxime preterito mense fabroarii citra erat pregans.

Item, fuit interrogata cum dixisset quod a proxime preterito mense fabroarii erat pregnans, si erat pregnans a primo die vel ab ultimo die mensis fabroarii citra, et dixit quod a mense ianuarii^{bf} citra non habuit menstrua habere solita. Et dicta ratione^{bg} reputabat se pregnantem.

Et incontinenti dictus dominus locumtenens respondit super predictis quod ipse non volebat eam apartare cum sciret^{bh} per eius assertionem quod ipsa esset pregnata. Et quod non erat verum quod ipse denegasset sibi publicationem inquisitionis, ymmo obtulerat sibi^{bi} publicare dictam inquisitionem^{bk} et copiam de eadem sibi tradere quando esset tempus. Et quod super apellatione quam facit, habebit suum consilium et acordium. Et nichilominus mandavit Ludovico Palat, carcenario, quatenus tractaret dictam Agnetem ut mulierem pregnantem, quia ipse ignorabat quid erat fiendum in talibus.

bb) *Segueix ratllat* et sum.

bc) ego *interlineat*.

bd) publicaretis *interlineat* damunt supplicaveritis *ratllat*.

be) denegacione, *al ms.* denagotione.

bf) *Segueix ratllat* fabroarii.

bg) *Segueix ratllat* rpn.

bh) sciret *interlineat i escrit* damunt sit *ratllat*.

bi) *Segueix ratllat* quando.

bk) *Segueix ratllat* quando esset tempus.

Que omnia et singula supradicta tam dictus reverendus dominus locumtenens Inquisitoris quam dicta domina Agnes requisiverunt in presenti processu per ordinem inseri et continuari et ad partem, si opus fuerit, eis et utrique ipsorum fieri et tradi unum et^{bl} plura, publicum et publica, consimilia instrumenta per me notarium supra et infra nominatum^{bm}.

Amplius vero die iovis, que fuit secunda mensis iunii, anno predicto, presentibus me dicto notario et huiusmodi cause seu negotii scriptore, et presentibus / etiam fratre Guillermo Splugues, ordinis Fratrum Predicatorum, et Ludovico Pelat, carcerario predicto, pro testibus ad hec vocatis speciliter et assumptis, predictus reverendus dominus locumtenens Inquisitoris constitutus personaliter in predicta aula carceris curie dicti honorabilis Vicarii Barchinone, iussit coram eo venire dictam dominam Agnetem, delatam predictam. Et cum dicta domina Agnes fuisset adducta coram ipso reverendo domino locumtenente, ipse reverendus dominus locumtenens Inquisitoris, in presentia mei dicti notarii et testium^{bn} predictorum, dixit eidem domine Agneti quod ipse tradebat sibi pro apostolis et loco apostolorum apellationis per ipsam coram ipso verbo interposite, quandam papiri cedulam scriptam, que tunc in manu sua tenebat, quam tradidit michi dicto^{bo} et infrascripto notario, requirens ipsam apostolorum cedulam in fine premissorum inseri et continuari et inde sibi fieri et tradi unum et plura, publicum et publica, consimilia instrumenta. Que siquidem papiri^{bp} ac apostolorum cedula est huiusmodi continentie et tenoris:

Et dictus locumtenens Inquisitoris, visa apellatione interposita a dicta domina Agnete a nullo gravamine sed vane et fruxtatorie, quoniam dictus Inquisitor nunquam sibi denegavit deffenciones, ymmo paratus est sibi dare eas, cum processus fuerit in punto ipsas dandi, neque dicta domina allegat minusque hostendit aliquam iustam causam suspicionis contra dictum Inquisitorem. Quam cum hostenderet, prefatus locumtenens paratus erit facere quit iuris fuerit et rationis. Quibus attentis et processu inde facto, non credit in aliquo eam gravasse. Et cum apellationibus frivolis nec ius defferat nec sit a iudice defferendum, idcirco predictae apellationi tanquam vane et frivole non deffert, dans sibi presentem cedulam pro apostolis reffutatoriis. Mandans notario eam continuari et in presenti processu post apellationem predictam viva voce a dicta domina interpositam seu licet in scriptis non tamen in forma debita.

Et predictis omnibus et singulis sic, ut dictum est, peractis, incontinenti predicta domina Agnes non divertendo se ad alios actus in presentia mei dicti notarii et tes-

bl) *Segueix ratllat pub.*

bm) *nominatum interlineat i escrit damunt scriptum ratllat.*

bn) *testium interlineat i escrit damunt testes ratllat.*

bo) *Segueix ratllat notario.*

bp) *Segueix ratllat cedula.*

tium predictorum ad hec specialiter vocatorum et assumptorum, dixit verbo dicto reverendo domino locumtenti quod ipsa volebat dirigere in scriptis apellationem quam die martis proxime preterita coram ipso verbo interposuerat. Et dictis verbis per ipsam, ut predictur, prolatis, incontinenti ipsa domina Agnes presentavit ac per me dictum notarium publice legi fecit dicto reverendo domino locumtenti quandam papiri cedula scriptam apellationem et alia in se continentem huiusmodi continentie seu tenoris:

Cum remedium apellationis vexatis et iniuste tribulatis a iure sic indultum, et vos reverende magister Amande de Valle, locumtenens reverendi magistri Francisci Sala, Inquisitoris generalis in regno Aragonum, contra ius et iustitiam gravaveritis et indebite vexaveritis dominam Agnetem, uxorem Berengarii Modoy, civis Barchinone, pregnantem, ab inimicis^{bq} suis manifestis apud vos delatam et accusatam, modis illicitis et inonestis rationibus sequentibus:

Et primo in ipsius^{br} mulieris captionem personali propriis manibus inoneste per vos facta scrutando vestes superiores et inferiores, carnem eius propriis manibus illicite pertractando contra morem et honestatem mulierum in omni iudicio observatum.

Insuper ipsam constitutam in tuta custodia pro mulieribus deputata contra morem mulierum cum conpedibus ferreis vexatis ac cum cathena ferrea amplius vexare intendebatis, nisi quia nepharium et crudelissimum accitum stantibus iudicabatur cum conpedibus et cathena ferrea mulierem^{bs} sub fortissima custodia positam debere constringi.

Insuper quia per triginta fere dies in dicto carcere nimis duro sub duabus clauris tenuistis, eidem omni hominum loquela et solatio denegato, ac insuper crudelitatem nimiam exercendo, pridie ipsam in duriolem et terribiliorem carcerem transferre mandastis, crudelibus afligendo, limites vestri sacri officii transgrediendo iuxta sacrorum canonum sanctiones, ulterius vero emulos et malivolos dicte mulieris scienter quesieritis cum quibus et quorum consilio totum processum confecistis, ut occulariter probabitur suo loco, necnon preter cupam argenteam quam vi de domo ipsius rapuistis quo minatus fuistis eidem mulieri quod preter cupam predictam omnia bona eius usurpabitis et ipsam mulierem penitus desipabitis, et multa alia suo loco et / tempore alleganda contra dictam mulierem ius et iustitiam pretermittendo, crudelissime ut crudelis egeretis in maximum contemptum vestri sacri officii, quod pro proprietate et salute animarum institutum est, ideo propter dicta gravamina illata et cominata a vobis tanquam ab iniusto et crudelissimo iudice, debito honore semper salvo, et partem manifeste faciente, cum inimicis^{bt} suis, ad

bq) inimicis, *al ms.* inmiscis.

br) ipsius, *al ms.* ipsis.

bs) mulierem *interlineat i escrit damunt mulieri ratllat.*

bt) inimicis *interlineat i escrit damunt inmiscis ratllat.*

reverendum patrem magistrum Franciscum Sala, Inquisitorem generalem predictum, virum in omnibus aprobatum et iustum, sicut prius verbo ita et nunc in hiis scriptis provocat et apellat, ponens personam suam et omnia bona sua sub custodia dicti reverendi domini Inquisitoris, petens sepe et sepius ac vicibus geminatis apostolos reverentiales sibi tradi, a quorum denegatione iterum et iterum^{bu} apellat et totiens quotiens negaveritis, totiens provocat et apellat, petens per vos notarium de hiis omnibus unum et plura confici instrumentum vel instrumenta et sibi tradi *et cetera*.

Qua quidem papiri cedula sic, ut premititur, presentata ac per me dictum notarium eidem reverende locumtenenti de verbo ad verbum lecta, ilico dicta domina Agnes petiit et requisivit vive vocis oraculo sepe sepius et instanter ac vicibus geminatis apostolos reverentiales super dicta apellatione sibi dari, concedi et tradi, a denegatione quorum iterum apellabat.

Et in continenti dictus reverendus locumtenens Inquisitoris dicte domine Agneti ad recipiendum apostolos super dicta apellatione terminus iuris et interim quandocumque dare vellet assignavit. De quibus omnibus et singulis sic, ut predictur, factis et dictis, incontinenti dicta domina Agnes verbo petiit et requisivit predicta in fine premissorum ac in presenti processu inseri et continuari et sibi ad partem fieri et tradi unum et plura, publicum et publica, instrumenta per me notarium antedictum.

Adveniente autem die martis, inter sextam et septimam oras ante meridiem ipsius diei, intitulata XXI^a mensis iunii, anno predicto, in presentia mei dicti et infrascripti notarii et in presentia etiam fratris Iacobi de Xeres et fratris Petri Parentis ac fratris Iohannis Lupi, conventualium monasterii Fratrum Predicatorum Barchinone, testium ad hec vocatorum specialiter et assumptorum, discretus Iohannes Garcia, notarius, habitator Barchinone, constitutus personaliter coram predicto reverendo domino locumtenente Inquisitoris, in camera sua dicti monasterii Fratrum Predicatorum personaliter invento, verbo dixit et exposuit coram ipso reverendo domino locumtenente talia vel similia verba in effectum:

Mossèn, jo són assí que-s placie que-m doneu llicència de procurar la dona na Agnès, muller d'en Berenguer Modoy, la qual per vós és detengude en la presò de l'honorable vaguer de Barchinona.

El ilico idem reverendus dominus locumtenens Inquisitoris concessit sibi licentiam procurandi dictam dominam Agnetem, tamen mandavit sibi sub pena excommunicationis quod absque iustitia non procuraret eandem dominam Agnetem.

Qua quidem licentia dicto discreto Iohanni Garcia concessa, incontinenti idem Iohannes Garcia, ut procurator et nomine et pro parte dicte domine Agnetis, petiit et requisivit vive vocis oraculo sepe sepius et instanter ac vicibus geminatis apostolos reverentiales super dicta apellatione sibi dicto nomine dari, concedi et tradi.

bu) *Segueix ratllat* provocat.

Alias protestatus fuit quod non stetit nec stabat per ipsum seu principalem suam quoniam dictos apostolos reciperet, seu per dictum reverendum dominum locumtenentem qui et si ipsos tradere sibi recusaret seu denegaret. Et protinus dictus reverendus dominus locumtenens Inquisitoris tradidit dicto discreto Iohanni Garcia dicto^{bv} nomine ibidem presenti quandam papiri cedulam scriptam, quam pro apostolis et loco apostolorum, prout dixit, sibi dicto nomine dabat seu concedebat, que est tenoris sequentis:

Et dictus locumtenens respondendo prefate apellationi interposite pro parte dicte Agnetis, uxoris Berengarii Modoy, dicit quod iuste et iuredice contra ipsam apellantem processit, nec ipsam credit in aliquo gravasse, sed dicta apellatio est frivola et a nullo gravamine interiecta. Unde cum apellationibus frivolis nec iustitia defferat, nec sit a iudice defferendum, idcirco cum reverentia reverendi Inquisitoris, ad quem extitit appellata, dictam apellationem non admittit neque ei deffert presentem responsionem, dans pro apostolis negativis, quam requirit continuari ad finem premissae apellationis per vos notarium et fieri publicum instrumentum.

Qua quidem papiri cedula et contenta in ipsa, ilico tam dictus reverendus dominus locumtenens Inquisitoris, quam dictus discretus Iohannes Guarcia petierunt et requisiverunt in fine dicte apellationis inseri et continuari et inde utrique ipsorum nominibus quibus supra^{bw} fieri et tradi unum et plura publicum instrumentum seu publica instrumenta per me notarium supra et infrascriptum.

Que fuerunt acta Barchinone, diebus, horis, mensibus et anno ac locis predictis, presente scilicet me dicto et infrascripto notario et presentibus etiam testibus supradictis ad premissa vocatis pariter et assumptis, ut superius continetur.

Post predicta vero, dicta die et quasi incontinenti, predictus reverendus dominus locumtenens Inquisitoris, motu pietatis et ut ne dicta domina Agnes, delata predicta, quoquomodo valeat dici indeffensa, publicavit totam presentem inquisitionem. Mandavit michi dicto notario et huiusmodi cause scriptori, quatenus traderem copiam totius presentis [...] ^{bx}.

bv) *Segueix ratllat* notario.

bw) nominibus quibus supra *interlineat*.

bx) Aquest últim paràgraf es troba al quadernet i no als protocols.

1440, juny, 23. Barcelona

Agnès, muller de Berenguer Modoy, corredor d'orella, ciutadà de Barcelona, nomena Joan Garcia, notari, ciutadà de Barcelona, procurador seu. En trobar-se Agnès a la presó acusada, segons el seu parer, falsament del crim d'heretgia davant Amand des Vall, lloctinent o comissari a la ciutat i diòcesi de Barcelona de l'Inquisidor General, Francesc Sala, i no poder-ho fer ella personalment, encomana al seu procurador la gestió de totes les accions que es refereixin a la seva defensa i a l'apel·lació.

AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Primus liber comunis*, 1438, desembre, 17 - 1442, gener, 27, s/n.

AHPB, Bartomeu COSTA (major), *Manuale primum*, 1438, desembre, 17 - 1444, setembre, 11, s/n.

Noverint universi quod ego Agnes,^auxor Berengarii Modoy, cursoris auris, civis Barchinone, attendens me fore per aliquas personas michi malivolas et ingratas accusata coram reverendo magistro Arnaldo de Valle, locutenente in civitate et dioecesi Barchinone locutenente Inquisitoris, de aliquibus criminibus heresim sapientibus, propter que detineor capta et incarcerata in carceribus Vicarii Barchinone, meque velle ab ipsa accusatione tanquam falsa totaliter excusare, que quidem^b excusatio licite fieri per me personaliter non valet propter dictam captionem et detentionem persone, idcirco gratis et ex certa scientia citra revocationem aliorum procuratorum per me actenus constitutorum in presentia dicti reverendi locumtenentis Inquisitoris, notarii et testium infrascriptorum, constituo et ordino procuratorem meum certum et specialem vos discretum Iohannem Garcia, notarium, civem Barchinone, ad agendum^c, ducendum, tractandum, procurandum ac debito modo finiendum et determinandum pro me et nomine meo omnes et singulas causas sive lites tam civiles quam criminales quam etiam alias motas et movendas inter me agentem vel deffendentem,^d parte ex una, et alias quascumque personas agentes^e vel deffendentes, parte ex altera, quibusvis^f rationibus, iuribus sive causis, et pro hiis et eorum occasione coram reverendo magistro Francisco Sala, ordinis Predicatorum,

a) *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma.*

b) *Segueix ratllat deute.*

c) *Segueix ratllat per prompto.*

d) *Segueix ratllat et.*

e) *agentes, al ms. agendes.*

f) *Segueix ratllat qyuidiu.*

in omnibus regnis et terris illustrissimo domino regi Aragonum citra mare et^g Rossillionem subiectis Inquisitore generali, aut quibuscumque eius locumtenentibus et comissariis et in aliis etiam quibusvis curiis ecclesiasticis et secularibus comparandum, et coram eis quasvis personas michi in aliquo obligatas, iniuriantes seu inculpantes in iudicio et extra conveniendum et de iure meo docendum, querelas quascumque faciendum et exponendum, iusque super bonis meis firmandum, eaque proinde obligandum, agendum quoque et respondendum et deffendendum, excipiendum, proponendum et replicandum, libellos et pencionas offerendum et recipiendum et lites contestandum de calumpnia et veritate dicenda, et aliter in animam meam iurandum et ab adverso iurari petendum, testes, instrumenta et alia^h probationum genera producendum et publicandum, renuntiandum et concludendum in causa, et omnia que in litem fieri requirantur et merita causarum exhigantⁱ et requirantur faciendum, sententias tam interlocutorias quam diffinitivas audiendum et inde et aliter appellandum, supplicandum et reclamandum, et appellationes, supplicationes et reclamaciones proseguendum et finiendum, emparas, sequestrationes et alias oppositiones faciendum seu fieri faciendum et absolvi consentiendum, protestandum et requirendum, et protestatis et requisitis respondendum, et inde fieri faciendum et recipiendum publicum instrumentum seu publica instrumenta, et generaliter omnia alia et singula circa predicta utilia et neccessaria et opportuna et que in eis fieri requirantur pro me et nomine meo faciendum et libere exercendum, quemadmodum ego facere possem, si personaliter interesssem. Et volens vos dictum procuratorem meum super predictis relevare ab omni onere satisfaciendi, fideiubendo in hiis pro vobis, promitto vobis et notario etiam infrascripto, tanquam publice persone, pro vobis et aliis etiam personis omnibus quatenus interest et intererit recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti iudicio sisti et iudicatum solvi cum suis clausulis universis, et me semper habere ratum, gratum et firmatum quicquid per vos dictum procuratorem meum in predictis et circa predicta per me et nomine meo procuratum et actum fuerit sive gestum et nunquam revocabitur aliqua ratione sub bonorum meorum omnium ypotheca.

Actum est hoc Barchinone, vicesima tertia die iunii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC quadragesimo quinto.

Sig+num Agnetis, constituentis predicte, que hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt^k: Ludovicus Palat, cellarius carceris Vicarii Barchinone, et Luchas Calders, alter ex custodibus dicti carceris, cives Barchinone.

g) *Segueix ratllat* Rossillionem.

h) *Segueix ratllat* probationes.

i) *Segueix ratllat* exhigant.

k) *Segueix ratllat* Lodovicus.

